

"Onze medewerkers hebben een duidelijker beeld gekregen van hun eigen positie. We kunnen nu veel beter met onze eigen positie omgaan, en kunnen die ook uitleggen aan anderen." Aldus Janneke Vermeulen van de Haagse opbouw-werkinstelling BOOG.

"Professionals horen te ondernemen, na te denken en niet hun kop in het zand te steken." Volgens Harry Broekman zijn er volop mogelijkheden voor opbouwwerkers om het hoofd te bieden aan de verzakelijking van de lokale overheid.

Volgens Chris Veldhuysen valt er niet alleen in nieuw te ontwikkelen wijken, maar zeker ook in de herstructureringsgebieden veel 'duurzaamheidwinst' te behalen. Stevig investeren in bewonersparticipatie is hiervoor een cruciale voorwaarde.

februari

2001

Colofon

MO/Samenlevingsopbouw is een vakblad van, voor en over de samenlevings- en opbouwpraktijk. Het verschijnt tenminste acht maal per jaar.

Samenstelling en redactie:
Fenny Gerrits (eindredactie),
Ed Kooger, Wil van de Leur,
Chris Veldhuysen en Kees Stuurop.

Administratieve ondersteuning:
Patty Schellekens en John Struiken.

Cartoon pag.12: Marnix Rueb
Foto/illustratie omslag:
LCO.

Vormgeving/DTP: John Struiken
Druk: Stimio Meteren.

Abonnementen:

De jaarabonnementsprijs bedraagt f82,50 voor het eerste en f75,- voor het tweede en verdere abonnementen.

Losse nummers kosten f 15,- (Prijzen exclusief portokosten.)
Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden.

ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:
Prinsegracht 51,
2512 EX Den Haag,
Telefoon: 070-380 4431,
faxnummer: 070- 380 9973.

E-mail: icopbouw@xs4all.nl
Advertentie tarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar.

Kopijsluitingsdatum volgende nr.: 15-3-'01

In deze editie vindt u een opmerkelijk artikel van de hand van Gé Schellingerhout van BOOG, over het scholingsbeleid van deze Haagse opbouwinstelling. Tijdens de laatste vakconferentie vielen medewerkers van BOOG positief op dank zij hun verhalen over dit instellingsbeleid ten aanzien van scholing. BOOG heeft het opgeschreven, welke instelling volgt?

Harry Broekman probeert als ervaren opbouwwerk-ondernemer de spanning tussen markt en onafhankelijk opbouwwerk hernieuwd in kaart te brengen. Eén ding is zeker: ondernemen behoort tot de kern van de vaktraditie, volgens hem.

De column van Jan van Eeden, onder de titel 'Normaal toch?' stipt de evidentie aan van samenwerking tussen opbouwwerk en GGZ. Het is maar de vraag hoe 'normaal' dit in de praktijk gevonden wordt. Vanuit het LEC rapporteert Catrinus Egas enige nieuwe ontwikkelingen op de reïntegratiemarkt.

Ook onder het regime van allerhande nieuwe wetgeving bouwt het opbouwwerk verder aan een volwaardig cliëntenperspectief. Chris Veldhuysen maakt zijn (in het vorige nummer begonnen) verhandeling over de nieuwe Nota Wonen af, en Diana van Oort, redacteur van BewonersBerichten (LSA) neemt vanaf heden de rubriek Stad en Land voor haar rekening.

Een uitgave van:
Landelijk Centrum Opbouwwerk

BOOG schoolt personeel om marktontwikkeling te volgen,	4
Gé Schellingerhout, BOOG	
Column: Normaal toch?, Jan van Eeden	7
Duurzaamheid in de wijk	8
SEV-nieuwsbrief wij kzaken	8
Ondernemen vanuit het opbouwwerk na 2000, Harry Broekman	9
Cartoon: Ouders en de verbale draai om de oren, Marnix Rueb	12
Cliënten onderzoeken reïntegratiemarkt, Catrinus Egas, LEC	13
“Wij ontwikkelen kwaliteitscriteria vanuit het perspectief van de cliënt”, Catrinus Egas, LEC	13
Handboek Buurt Sport Spelen	15
Wonen in Welvaart en de nieuwe Nota Wonen-vervolg,	16
Chris Veldhuysen	
Wijkanalyse, JWF	19
Milieuparticipatie in herstructurering: opstap tot duurzaamheid,	20
Chris Veldhuysen	
Kiosk, Jos van Meeuwen	23
Ringen van zorg	24
gezocht: De beste bemoeials van Nederland!, Humanistisch Verbond	25
Samenwerken aan sociale kwaliteit	26
Lokaal Sociaal Beleid Noord-Holland	26
Ver weg én dichtbij, RMO	27
Democratie van de grote bekken of ..., Beraadsgroep Vorming	27
Allochtonen best bereikbaar via persoonlijke benadering, IPP	28
PON-Jaarboek 2001, PON	28
Stad en Land, Diana van Oort	29
Cursus ‘Mediation’ binnenkort van start	32

BOOG schoolt personeel om

door Gè Schellingerhout, BOOG

BOOG, de Haagse stichting voor advies en ondersteuning samenlevingsopbouw, gaat steeds marktgericht werken. Privatisering, bezuinigingen, politieke ontwikkelingen en krappe budgetten op de welzijnsmarkt nopen hiertoe. In 1996 besloot de organisatie een 'kwaliteitsslag' te maken en te reorganiseren. Scholing van het personeel was een belangrijk onderdeel van deze voorbereiding op de toekomst. Gekozen werd voor een collectief traject, dat nu zijn laatste fase ingaat. We praten met manager personeelszaken Helen Scherpenisse en regiomanager Janneke Vermeulen over de keuzes die BOOG heeft gemaakt.

In 1996 bracht de gemeente Den Haag de 'winternota' uit, een beleidsplan voor de dan komende drie jaar. Scherpenisse: "In de winternota werd voorgesteld 1 miljoen gulden te bezuinigen op het subsidiebudget van het opbouwwerk in Den Haag. Het budget voor administratieve ondersteuning van Haagse bewonersorganisaties liet de gemeente ongemoeid. BOOG was op dat moment nog de enige instelling in Den Haag die opbouwwerk en administratieve ondersteuning leverde. We stonden voor de keuze fors te moeten inkrimpen, of op zoek te gaan naar andere opdrachtgevers in Den Haag en in omliggende gemeenten. We moesten de markt gaan verkennen en het dwong ons kritisch naar onze eigen organisatie te kijken. Konden we efficiënter en marktgericht werken?"

Ook andere ontwikkelingen maakten het noodzakelijk voor BOOG zich aan te passen aan haar maatschappelijke omgeving. Met ingang van 1997 werd het budget dat de Stichting Bewonersondersteuning (zoals BOOG toen nog heette) aan subsidie ontving niet langer rechtstreeks aan de organisatie verstrekt. De zeggenschap over driekwart van het budget kwam in handen van de stadsdelen waarin de gemeente Den Haag is opgedeeld. De zeggenschap over het resterende kwart werd verdeeld onder de Haagse bewonersorganisaties. Ambtenaren van de stadsdelen en besturen van bewonersorganisaties hadden daarmee de mogelijkheid opbouwwerkers in te zetten op projecten in de wijken en kregen veel duidelijker de rol van

opdrachtgever. Opbouwwerkers moesten offertes gaan maken, plannen van aanpak schrijven en resultaten benoemen.

Vermeulen: "Voor veel opbouwwerkers leverde dit een geheel andere positie op. Zij waren gewend nauw samen te werken met bewonersorganisaties en -groepen. Werkzaamheden werden in onderling overleg vormgegeven. De opbouwwerker kende de wijk waarin hij werkte alsof hij er zelf woonde. Hij, of vaker nog zij, was centraal aanspreekpunt. Niet zelden nam de opbouwwerker het initiatief tot allerlei activiteiten en acties. Maar na 1997 veranderde die positie. Bewonersorganisaties werden onze opdrachtgever. We moesten inspelen op de nieuwe situatie en besloten dat een cultuuromslag bij het personeel nodig was. Opbouwwerkers moesten meer afstand nemen van de bewonersorganisaties, opdat die een zelfstandiger positie zouden krijgen en meer verantwoordelijk zouden worden voor hun eigen functioneren. De opbouwwerkers werden centraal gehuisvest in een kantoor in het centrum van Den Haag. Ook onze naam veranderde bij de gelegenheid van 'Stichting Bewonersondersteuning' in 'BOOG' en opbouwwerkers werden voortaan adviseurs van bewonersorganisaties en buurtgroepen. We moesten het personeel trainen op deze nieuwe positie, ze nieuwe vaardigheden leren."

Scherpenisse: "Al deze veranderingen deden BOOG besluiten te reorganiseren. Begin '97 werd het organisatie adviesbureau

Berenschot aangetrokken om een reorganisatieplan te maken. Het definitieve plan verscheen in oktober 1998 en kreeg de naam "Werkendeweg", waarmee we wilden aangeven dat veranderingen op een logische wijze in het werk geïmplementeerd zouden worden.

Voor de adviseurs werden bij deze reorganisatie drie functieniveaus ingevoerd: junior, medior en senior. We wilden daarmee het werk voor onze klanten financieel aantrekkelijker maken, omdat we voor eenvoudig werk goedkopere krachten konden leveren. En we boden ons personeel de kans intern door te stromen."

Voor ieder functieniveau werden competenties bepaald, zoals klantgerichtheid, initieel vermogen, resultaatgerichtheid, coördinerend vermogen en marktgerichtheid. Adviseurs moesten over deze competenties beschikken of ze door training ontwikkelen. Alle adviseurs is een assessment afgenomen waarin getest werd hoe het met hun competenties stond. Op basis van de uitslag van deze assessments is nagegaan wat leerpunten waren.

"Alle managers voerden in de loop van 1999 met de adviseurs individuele opleidingsgesprekken," vertelt Vermeulen. "In deze gesprekken kwamen de leerpunten uit de assessments aan de orde. Vervolgens moesten ze concrete afspraken maken welke leerpunten de adviseurs zouden aanpakken en hoe ze dat zouden doen. De afspraken hebben we vastgelegd in een individueel opleidingsplan dat maximaal een periode van drie jaar beslaat. Dat proces herhaalt zich ieder

Helen Scherpenisse

STIC

BOOG

advies & ondersteuning samenlevingsopbouw

marktontwikkeling te volgen

jaar. In de functioneringsgesprekken die wij iedere vier maanden met onze medewerkers houden gaan we steeds na wat er, aanvullend op de collectieve trainingen, nog meer nodig is om de competenties van de medewerker te versterken. Ieder jaar komt ook het opleidingsplan aan de orde en bespreken we welke leerpunten geschrapt worden en welke nieuwe leerpunten worden toegevoegd."

Scherpenisse: "Omdat we constateerden dat per functieniveau veel opleidingswensen van de werknemers met elkaar overeenkwamen besloot BOOG de opleiding collectief te organiseren. Bij veel medewerkers bleek de houding tegenover de klant en het inzicht in de eigen positie in het maatschappelijk krachtenveld nog niet optimaal. Ontwikkelen van deze competenties bij alle adviseurs kreeg prioriteit."

Een andere noodzaak voor scholing van medewerkers was de invoering van de Balance Score Card methode als sturingsinstrument voor de organisatie. In deze methode worden ieder jaar op verschillende niveaus afspraken gemaakt over te behalen resultaten. De afspraken op organisatieniveau, teamniveau en individueel niveau moeten in relatie met elkaar staan. Op individueel niveau wordt een individueel resultaatprofiel (IRP) opgesteld. De medewerker maakt met de manager afspraken over de werkzaamheden die hij verricht en de resultaten die gehaald moeten worden. Vermeulen: "Om de medewerker in staat te stellen de overeengekomen resultaten ook te kunnen

halen wordt scholing aangeboden. Ook bij het opstellen van de IRP maken we daarom afspraken over opleiding".

Personeel dat nieuw de organisatie inkomt kan na zes maanden deelnemen aan het scholingstraject, mits de verwachting is dat het dienstverband langere tijd kan duren. Wel moeten medewerkers minimaal 20 uur per week in dienst zijn en er moet voldoende zicht zijn op leerpunten. Managers bespreken die met de medewerkers tijdens het 2e functioneringsgesprek dat plaatsvindt als iemand zes maanden in dienst is

Scholingstraject

Voor de uitvoering van het collectieve scholingstraject werd Gooiconsult ingeschakeld. De opdracht aan het bureau was de competenties van de adviseurs te versterken, zodat zij hun rollen optimaal kunnen vervullen. De trainingen moesten het personeel in staat stellen de ontwikkelingen in de organisatie te volgen en de resultaten die behaald worden te verbeteren.

In nauw overleg met BOOG ontwikkelde Gooiconsult een scholingsaanbod. Om te bepalen wat de inhoud van de trainingen moest zijn verrichtte Gooiconsult een uitgebreid vooronderzoek. Zo konden de trainers zich goed inleven in de situatie waarin BOOG verkeerde, en achterhalen waar de motivaties van medewerkers lagen en welke aspecten ertoe opleverden. Twaalf medewerkers, gerekruteerd uit alle geledingen van de organisatie, werden geïnterviewd en gevraagd naar hun motivaties in het werk, waaraan ze

zich ergerden en wat hun leerwensen waren. Uit die interviews bleek dat werken met mensen, bij elkaar brengen van verschillende partijen met uiteenlopende belangen, verrichten van maatschappelijk zinvol werk en succes de medewerkers motiveert. Duidelijk werd dat men zich vooral ergerde aan het gebrek aan discipline niet nakomen van afspraken, solisme, werkdruk en onduidelijkheid. En er kwam een hele rij leerwensen naar voren, zoals: omgaan met emoties en eigen irritaties, grenzen stellen, betrokkenheid en identificatie scheiden, omgaan met conflicten, ontwikkelen en gebruiken van sensitiviteiten, werkzaamheden delegeren en timemanagement.

Ook met wensen van klanten wilde BOOG rekening houden in het scholingsprogramma. Daarom organiseerde BOOG samen met Gooiconsult een forumdag waar personeel van gedachten wisselde met klanten over hun wensen. In de discussies bleek dat de 'ambtelijke klanten' vooral verwachtten dat BOOG groepen mensen in de stad organiseert rond thema's die het gemeentebestuur met burgers wil bespreken, zonder dat adviseurs daarbij zelf inhoudelijk een rol spelen. Bewonersorganisaties hadden behoefte aan ondersteuning bij de activiteiten die zij organiseren. Met de gegevens die het vooronderzoek en de forumdag opleverden maakte Gooiconsult een voorstel voor de aanpak van de trainingen.

Trainingen

De training voor junior en medior adviseurs bestond uit drie modules die gevolgd werden

H T I N G

OG

dersteuning
ngsopbouw

Supervisie

in groepen van 10 a 12 deelnemers. In de module 'rolopvatting en positionering', die een dag duurde, werd aandacht beteed aan de analyse van het krachtenveld waarin BOOG verkeert, de verwachtingen van belangengroepen en de rollen die de adviseur kan vervullen. In de twee dagen durende module 'klantgericht adviseren' werden de fases van het adviesgesprek en de onderhandelingsprincipes behandeld. De module 'sensitiviteit', ook twee dagen, ging over invloed en macht, manieren om je eigen speelruimte te vergroten, netwerken en procesinterventies. De extra module voor de senioren over persoonsgericht leiderschap behandelde in twee dagen de leiderschapstijlen.

BOOG huurde voor de trainingen zalen op verschillende locaties in Den Haag. Ook werd aandacht besteed aan de sfeer tijdens de bijeenkomsten. De deelnemers konden zich zo optimaal op de training concentreren. Tijdens de bijeenkomsten werd veel geoefend met praktijksituaties die de deelnemers konden inbrengen. Een van de deelnemers: "We konden aangeven met welke situaties we moeite hebben, en die in een rollenspel uitspelen. Daarbij werd een acteur ingezet die zich erg goed kon inleven in de rol van de tegenspeler. Dat trof me, er kwamen echt emoties naar boven. Daar heb ik wel van geleerd".

Vermeulen: "Na de trainingen bleek uit de evaluaties en de nagesprekken met deelnemers dat er behoefte was aan ondersteuning om hetgeen tijdens de trainingen geleerd was in de praktijk toe te passen. Daarom besloten we supervisie te organiseren. Onder leiding van supervisors gingen adviseurs in groepjes van vier of vijf mensen aan de slag met hun leervragen en in de training en praktijk opgedane ervaringen. Ook voor de supervisie werd de adviseurs gevraagd hun leerdoelen te formuleren. De supervisie startte in januari

2000, duurde tot de zomer en iedere groep had vijf bijeenkomsten. Deelname was verplicht.

Vervolgens moesten de adviseurs zelf groepsintervisie organiseren. Vanaf september 2000 verzorgde Gooiconsult daarom workshops intervisie om de werknemers daarop voor te bereiden. Dit onderdeel is in november vorig jaar afgerond en wordt momenteel geëvalueerd. Binnenkort starten de intervisiegroepen.

Administratieve ondersteuning

BOOG levert ook administratieve ondersteuning aan bewonersorganisaties. Voor de medewerkers op deze functies werd een apart traject uitgezet. De administratieve ondersteuners hebben in veel gevallen een centrale rol in de bewonersorganisaties. Zij verwerken alle binnenkomende informatie en zijn daarom van veel ontwikkelingen in de wijk op de hoogte. Vermeulen: "Vroeger waren het vaak vrijwilligers van de organisaties die op de administratieve functies solliciteerden. Zij waren daarom hecht met 'hun' organisatie verbonden. Die binding werd in veel gevallen verbroken toen de gemeente in 1996 besloot dat alle Haagse bewonersorganisaties een beroep op de administratieve ondersteuning konden doen. In de meer welvarende wijken kregen de bewonersorganisaties tot dan geen subsidie voor het aanstellen van een medewerker. Daar de gemeente het budget voor het totaal aantal administratieve uren niet verhoogde betekende het besluit dat de ruimere inzet ten koste ging van de organisaties die al wel van deze vorm van ondersteuning gebruik maakten. Daar verminderde het aantal uren. Omdat we de aanstellingen van het personeel niet konden verkleinen moesten we gaan schuiven met de administratieve medewerkers naar werkplekken die overeenkwamen met het aantal uren van hun contract. Van een historische binding tussen organisatie en administratieve kracht was daarna niet langer sprake."

Bovendien vertrokken de opbouwwerkers kort daarop uit de wijkpanden om zich centraal in het kantoor van BOOG te vestigen. Na deze reorganisatie bleven de administratieve ondersteuners als enige beroepskrachten in de wijkpanden van de bewonersorganisaties over. Zij kregen nu alle vragen, problemen en opdrachten van vrijwilligers en bewoners op zich af en misten de steun van de opbouwwerkers. En ook voor hen werden de besturen van de wijkorganisaties nadrukkelijker opdrachtgever.

"Om de administratieve ondersteuners met deze nieuwe positie te leren omgaan hebben we twee trainingen georganiseerd voor deskundigheidsbevordering en cultuuromslag", zegt Vermeulen. "Die omslag is de meesten

wel gelukt. De bewonersorganisaties zijn nu over het algemeen tevreden over onze dienstverlening."

In 1998 wisselde BOOG van gedachten met de besturen van bewonersorganisaties over wat zij verwachten van de administratieve dienstverlening. Daarnaast formuleerde BOOG zelf kwaliteitseisen die aan administratieve krachten worden gesteld. Op basis van wensen en eisen maakte BOOG een plan van aanpak voor verbetering van de dienstverlening. Die verbetering werd voor BOOG extra belangrijk omdat per 1 januari 2001 de bewonersorganisaties ook bij andere instellingen advies en ondersteuning kunnen kopen. Vooral nog is BOOG de enige instelling die ondersteuning op administratief gebied levert, maar dat kan in de toekomst veranderen.

Eind '99 kregen de administratieve medewerkers training in het omgaan met "lastige klanten", waaruit maar blijkt dat de cultuuromslag volledig is gemaakt. Tijdens deze training constateerde de trainer dat het verschil in niveau tussen de medewerkers groot was. Ook de manier waarop zij in de wijk met adviseurs van BOOG samenwerkten verschilde sterk. In sommige situaties bleek er sprake van concurrentie tussen administratieve ondersteuner en de adviseur.

Resultaten

Vermeulen: "De opleidingen hebben geholpen bij de implementatie van de cultuurverandering in de organisatie. Onze medewerkers hebben een duidelijker beeld gekregen van hun eigen positie. We kunnen nu veel beter met onze eigen positie omgaan, en kunnen die ook uitleggen aan anderen. En we zijn kostenbewust geworden. We gaan zorgvuldiger om met budgetten en beschikbare tijd." Scherpenisse: "Daarentegen lukt het adviseurs nog niet goed te rapporteren welke activiteiten zijn ondernomen op basis van de geformuleerde leer vraag en wat geleerd is. Het is moeilijk om zelf te benoemen wat je beter wilt kunnen. We zijn het niet gewend om anderen in onze keuken te laten kijken. Dit proces is nog volop in ontwikkeling". Medewerkers zijn over het algemeen tevreden over de geboden opleidingen. Het heeft veel duidelijkheid in de organisatie gebracht. De nieuwe werkverhoudingen worden echter wel wat bureaucratisch gevonden. Plannen schrijven en rapporteren hebben adviseurs geleerd, maar het werk met bewoners in de wijken staat soms onder tijdsdruk. "Daar ga ik het in de intervisie maar eens over hebben", aldus een gehaat medior adviseur.

┘

Normaal toch?

In ons land is een mens die psychisch lijdt beter af dan in bijvoorbeeld Rusland waar psychiatrie nog de sporen draagt van langdurig politiek misbruik. Toch is het ook hier niet allemaal botertje tot de boom. Officieel luidt het dat de geestelijke gezondheidszorg bezig is te vermaatschappelijken. Wie echter goed kijkt ontwaart vaklieden in de psychiatrie die deze term, vermaatschappelijking, het rottigste woord vinden dat de laatste jaren is verzonnen.

In de jaren zeventig en tachtig kwam dit proces op gang. De geestelijke gezondheidszorg zou "extramuraliseren", "ambulantisieren". Instellingen moesten integreren in de samenleving. Psychiaters en verplegers moesten hun patiënten niet langer in de bossen behandelen, maar midden in de samenleving. Bedden zouden worden verruild voor stoelen en er zou zorg aan huis worden geleverd.

Dit beleid heeft inmiddels verwarring opgeleverd. Aan de ene kant zie je dat behandelaars nog steeds met het medisch model de veiligheid van behandelkamers prefereren boven het begeleiden van cliënten midden in de maatschappij, anderzijds zijn er zieke mensen zonder dat er een steunsysteem was georganiseerd buiten de kliniek gezet of gehouden.

Gevolg: er gaat veel leed over straat, waar de "gezonde" bevolking angstig op reageert. Afwijkend gedrag doet menig burger vooral beseffen wat zijn spulletjes waard zijn. Als mensen met "vreemd" gedrag zich willen vestigen in een buurt dan zakt de gastvrijheid onder het vriespunt: niet in mijn achtertuin graag! De psychisch zieke deelt zijn lot met de asielzoeker en de junk.

Zelf ben ik betrokken bij een van de nieuwste beleidstrends, namelijk om met alle mogelijke partijen in de regio gezamenlijk een visie te ontwikkelen op de psychiatrische zorg. Zonder dat deze regiovisies overigens een wettelijke status kennen wordt er via het poldermodel geprobeerd de neuzen één kant uit te krijgen. Op zich achtenswaardig, maar gelijktijdig wordt duidelijk hoe broos de vermaatschappelijking nu maar is. Van het oude ideaal uit de vorige eeuw is nog weinig klaargemaakt. Winstpunt is dat cliënten hier en daar een stem in het kapittel beginnen te krijgen. De cliëntenparticipatie in deze branche wordt serieuzer genomen dan bijvoorbeeld in de sociale zekerheid. Maar als je ziet hoe gemeentebestuurders vooral schrikachtig reageren op incidenten en ordeproblemen in plaats van te vechten voor emancipatie van mensen die psychisch lijden dan wordt het je droef te moede.

Problemen worden achterstevoren aangepakt, uitzonderingen daargelaten. Er worden opvangvoorzieningen voor daklozen opgericht, beschermde woonvormen worden binnengeloofd, maar gelijktijdig wordt nauwelijks huisuitzetting voorkomen en wordt amper het debat met de buurt aangegaan over normale omgang met afwijkend gedrag.

Gemeentebestuurders laten zelden blijken te weten wat hun landelijke politieke vrienden aan beleid hebben uitgezet. De samenleving

was en is niet voorbereid op de vermaatschappelijking van de geestelijke gezondheidszorg.

In het vak zelf is er het afgelopen jaar een heftige discussie geweest, bijvoorbeeld op het jaarcongres van GGZ-Nederland en in het vakblad Psy. Sommigen pleitten voor een moratorium, anderen wijzen erop dat, al is de materie weerbarstig, het om een ethisch vraagstuk gaat waaraan je, als Sisyfus, moet blijven werken.

Dit stukje dreigt intussen wat cynisch van toon te worden. Er zijn een paar "lichtpuntjes".

Zo zijn er gelukkig psychiaters die hartstochtelijk pleiten voor het midden in de samenleving "insluiten" in plaats van uitsluiten van kwetsbare mensen. Voor gewoon doen en directheid zonder overigens bijzonder gedrag te verdoezelen. Voor "communale" psychiatrie, zoals bijvoorbeeld Petry bepleit. En er zijn klantgestuurde initiatieven. Er wordt aan preventie gewerkt. Er zijn, zij het moeizaam, activiteiten op het terrein van arbeidsrehabilitatie. En er zijn bijvoorbeeld projecten zoals "kwartiermaken".

Op die laatste wil ik kort ingaan.

Het gaat om projecten vanuit de GGZ die beogen de samenleving ontvankelijk te maken voor normale contacten met (soms bijzondere) mensen met psychiatrische achtergrond. Zulke projecten werken principeel met participatie van cliënten zelf en richten zich op samenwerking met tal van maatschappelijke organisaties en individuele burgers. Hier en daar zijn er contacten met het opbouwwerk - vandaar dat ik er hier over schrijf. In de kwartiermakerijen gaat het om voorlichting en deskundigheidsbevordering rond psychisch ziek zijn en vervolgens om de ontmoetingsfunctie.

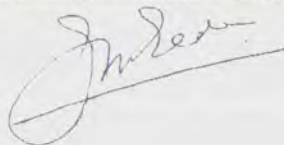
Ik was zelf ooit ook opbouwwerker. Als ik het nu nog was zou ik van harte meewerken aan zulke projecten en proberen bij te dragen dat cliënten emancipatorische vooruitgang boeken.

Binnen de geestelijke gezondheidszorg neemt het besef toe dat er samengewerkt moet worden met andere disciplines rond de centrale vraag van de cliënt zelf. Binnen de GGZ wil men werken aan "empowerment". Wie dat echt meent verdient de steun van... het opbouwwerk. Blijkbaar zijn er in de GGZ collega-opbouwwerkers. Dat vraagt om coalitievorming!

Resultaat kan zijn dat in buurten en wijken op afwijkend gedrag minder neurotisch wordt gereageerd dan nu bij "normale" mensen het geval is.

Dat zou al heel wat zijn! Terwijl bij de start van de vermaatschappelijking in de jaren zeventig nog de loftrouwe op onaangepast aedraa werd geheven.

The times they are changing!

Duurzaamheid in de wijk

Het boek 'Duurzaam Wijken voor Milieu' dat het landelijk Centrum Opbouwwerk samen met Lamigo en SME MilieuAdviseurs heeft uitgegeven, was nauwelijks gepresenteerd of het werd vanuit de praktijk al bestempeld als 'het standaardwerk'. Het opbouwwerk en SME gaan daarom met steun van het ministerie van VROM dit jaar verder om kennis en kunde onderling te delen. Het doel is het ontwikkelen en ondersteunen van een netwerk van praktijkmensen die op wijkniveau werkzaam zijn met milieu en duurzaamheid. De bekende Lamigo Veldwerkexcursiedagen zullen daar onderdeel van zijn. Bovendien zoeken we partners die in de herstructurering en de stedelijke vernieuwing van wijken een project willen starten rond milieuparticipatie.

Heeft u uw collega's iets te bieden, wilt u zich laten inspireren of kennis, kunde en vaardigheden uitwisselen, geef u dan op als deelnemer aan het netwerk. Uiteraard kunt u bij ons ook het boek 'Duurzaam Wijken voor Milieu' bestellen.

Voor deelname aan het netwerk of het opzetten van wijkactiviteiten:
Gerwine Wuring (gerwine@lcoz.demon.nl).
Tel. 038 4232112.

Nieuw! SEV-nieuwsbrief wijkzaken

In december 2000 verscheen het eerste nummer van de nieuwsbrief WIJKZAKEN van de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) te Rotterdam. De SEV is een onafhankelijke stichting voor innovaties op het terrein van bouwen en wonen. Het uiteindelijke doel is mensen beter te laten wonen. In de nieuwsbrief WIJKZAKEN laat de SEV u kennismaken met de concepten Buurtaandeelhouderschap, Vereniging van Wijkeigenaren en Wijkgebonden Leefbaarheidsbudgetten en de daarbij behorende experimenten. De nieuwsbrief is interessant voor beleidsmakers bij gemeenten, corporaties, welzijnsinstellingen en bewonersorganisaties die zich bezighouden met grotestedenbeleid, stedelijke vernieuwing, leefbaarheidsproblemen en wijkbeheer. De nieuwsbrief verschijnt twee keer per jaar. Geïnteresseerden kunnen een gratis abonnement aanvragen via:

de SEV-bestellijn (010) 282 50 55
of per e-mail order@sev.nl.

Ondernemen vanuit het opbouwwerk na 2000

door Harry Broekman

Is de opbouwwerker een ondernemer? Mag hij/zij geld vragen voor diensten? Waar ligt de grens? Het zijn vragen die meer en meer bediscussieerd worden onder opbouwwerkers.

Ter ondersteuning van dat debat schreef Harry Broekman bijgaand essay. Het essay is één van de artikelen die te vinden valt op zijn recent geopende website:

www.broekmanonline.com

Op die website zijn naast artikelen vele andere tips, technieken en links te vinden waar opbouwwerkers hun voordeel mee kunnen doen.

Ondernemen is zo oud als het opbouwwerk zelf: de 1e opbouwwerker Mr. Jaap Cramer (sinds 1927) was onvermoeibaar in de weer om voorzieningen en diensten naar Drenthe toe te halen. Altijd op pad, druk met overtuigen, nooit te moe om te onderhandelen. Initiatiefrijk, vindingrijk en voor de duvel niet bang. Hij werd een 'entrepreneur' genoemd, ondernemer in het sociale om Drenthe uit zijn achterstandspositie te bevrijden. Zijn ondernemingszin bracht hem niet alleen ver buiten zijn 'wijk' (de provincie Drenthe), maar ook binnen zijn werkgebied toonde hij zich expansief. Bij economische inrichtingsplannen, dorpsvernieuwing of gezondheidsvraagstukken wenste hij dat het opbouworgaan meedacht en mee mocht bepalen. Hij vertelde mij eens, dat die ondernemingsdrang weerstand oproep bij andere instituties: "waar bemoeit het opbouwwerk zich mee?". Hij vond hierop later, toen hij opgeklommen was tot Commissaris van de Koningin in Drenthe, een probaat middel uit. Telkens als het ging om economische, gezondheids- of onderwijskundige vraagstukken, plakte hij het woordje sociaal er voor. Dus ging het voortaan om de sociaal-economische problemen van Coevorden, de sociaal-geneeskundige zorg in Emmen, de sociaal-structurele gevolgen van het toerisme, of de sociaal-educatieve betekenis van het bibliotheekwezen etc. Zo kon het opbouwwerk legitiem meedoen.

Zo hebben we thans in de grote steden het sociaal investeren, het werken aan sociale infrastructuur alsook het sociaal ondernemen in ons midden. Daar kan het opbouwwerk aan mee doen. De context is echter wel een andere dan het Drenthe rond de 2e wereldoorlog.

Context: dynamisch, meerduidig en daarmee onzekerheid oproepend

De context waarbinnen het opbouwwerk functioneert is gezinszins statisch en heeft ook de afgelopen decennia een aantal belangrijke wijzigingen doorgemaakt. Mr. Cramer zou een ander klimaat hier aantreffen, hetgeen hem overigens geen seconde zou beletten opbouwend aan de slag te gaan.

- Zo ging met de decentralisatie in de jaren zeventig het betaalkantoor over van Rijk naar gemeente. De betaalmeeester kwam daarmee dicht op de huid van de opbouwwerker te zitten.
- In de tweede plaats hebben we het gemeentelijk apparaat zien veranderen. Thans is er sprake van hoogopgeleide ambtenaren die actief lokaal sociaal beleid willen voeren. Zij doen dat in zogenaamd interactief bestuur: ze willen in en na overleg hún plannen doorvoeren in samenwerking met partners.
- In de derde plaats is in veel gebieden het opbouwwerk ingevoegd in brede welzijnsinstellingen, die een bredere agenda kennen dan het opbouwwerk bevorderen.
- In de vierde plaats heerst er een pro-kapitalistisch, no-nonsense klimaat in de weidere omgeving: de vrije ondernemingsgewijze productie, produceren voor de markt geldt moreel als een groot goed. Ondernemers zijn de nieuwe helden, staatsbedrijven worden verpatst aan de meest biedende, electriciteitscentrales besturen voetbalclubs, nouveaux riches krijgen eigen televisieprogramma's met bijpassende sluikreclame. In dit klimaat wordt aan welzijnsinstellingen de eis gesteld dat zij niet alleen subsidie trekken, maar ook een deel van de eigen inkomsten genereren. Meer en meer instellingen vragen derhalve aan opbouwwerkinstellingen ook een stukje van hún problemen op te lossen, in ruil voor geld.

- Belangrijk ook dat traditionele-witte-bewonersorganisaties draagvlak verliezen, mede doordat belangen in wijken heterogeen zijn geworden. Individualisering en de instroom van diverse migranten spelen hierbij een rol.
- Een andere steunbeer voor de 1e lijnswerker is ook aan het verzakken. De werkgever bepaalt steeds minder de agenda van de personeelsleden. Illustratief is in dit verband de bloei van het zogenaamde Werkgeversinstituut in Rotterdam: een expliciet lege constructie, enkel opgericht om anderen vrij spel te geven qua aansturing van de werknemers. Ook opbouwwerkinstellingen worden meer en meer door de financier en omringende instellingen ingeschakeld in trajecten waar anderen dan de opbouwwerkinstelling de leiding hebben en de doelen bepalen.
- Tenslotte, we spraken reeds over individualisering en fragmentatie. Binnen de wijken is hét belang van de wijk niet meer zo eenduidig te kennen. Bovendien: het zwakste belang, het meest miskende verlangen, als je al het eens kunt worden wat dat is, laten de dragers daarvan zich collectief organiseren door het opbouwwerk? 1e generatiemigranten richten zich bijvoorbeeld veel gretiger naar de moskee; junks gaan naar Dominee Visser of naar de Junkiebond en vele outcasts of geïsoleerd levende mensen willen helemaal niet georganiseerd worden.

De wereld is er niet eenvoudiger op geworden voor het opbouwwerk sinds Mr. Cramer baggerde door de veenstreken rond Emmen.

Tussenbalans

We hebben nu drie dingen geconstateerd:

1. Ondernemen hoort tot de kern van de vaktraditie: opbouwwerkers horen initiatiefrijk te zijn en zich met van alles te bemoeien. Uit oogpunt van het belang van hún cliëntèle moeten zij zich niet laten opsluiten in de welzijnssector.
2. In de tweede plaats: ondernemen -ook in de sociale sector- wordt tegenwoordig meer en meer verengd tot geld verdienen, commercieel opereren.
3. In de derde plaats is de situatie verwarrend en onzeker voor de opbouwwerker: tal van vaste oriëntatiepunten zijn aan het schui-

ven. De vijanden van vroegen tonen zich partner, de vrienden van vroeger zijn verhuisd uit de wijk of hebben moeite met de nieuwkomers. Die laatste hebben geen of weinig affiniteit met opbouwwerk als werksoort of methode.

Onderzoek in de canonieke teksten

In tijden van onzekerheid is het nuttig om het Beroepsprofiel te raadplegen. Zegt die canon iets over ondernemen? Op blz. 14 staat een relevante passage:

"Het opbouwwerk is er niet voor zomaar alle acties op elk willekeurig terrein. Welke kenmerken en voorwaarden hebben interventies vanuit het opbouwwerk? Het opbouwwerk geeft ondersteuning en ontwikkeling zonder eigen winstgoedmotiveer, althans zonder zelfverrijkingsmotief van de instelling of haar beroepskrachten."

Met andere woorden: geld verdienen mag, doch kan nooit het doel zijn. Het Beroepsprofiel staat marktconforme tariefstelling toe, maar plaatst één en ander toch in de context van de overige doelen van het opbouwwerk: minder bedeelde groeperingen ondersteunen in hun emancipatiestrijd. Zie bijvoorbeeld:

"een gerealiseerd object of dienstenpakket zegt nog niets over de mate waarop samenlevingsopbouw heeft plaats gevonden". (blz 14 Beroepsprofiel)

Op blz 16 wordt die positie nog nader uitgewerkt:

Opbouwwerkinstellingen zijn non-profit centra, of juist gezegd: 'not-for-profitcentra'. Er kan wel degelijk geld gevraagd worden voor de diensten van de opbouwwerker, en de instellingen kunnen zich met fondsenverwerving bezig houden. Essentieel in het opbouwwerk is echter de politieke keus om, met gemeenschapsgeld en andere middelen, de niet-koopkrachtige vraag te ondersteunen."

Geld vragen voor het werk, aan de overheid via de reguliere subsidie, of aan anderen wordt in deze gedachtegang een middel om de doelstellingen te kunnen realiseren. Aan wie je geld vraagt is in de opvattingen van het Beroepsprofiel irrelevant, het gaat erom wat je er mee doet.

Nadere problematisering

Hiermee lijkt het alsof er geen probleem is, nimmer is geweest en nooit zal komen. De praktijk is echter altijd vooruit op de leer en in het leven van alledag kunnen voor de werker en zijn instelling tal van netelige dilemma's verscholen liggen. Met en zonder (sociaal) ondernemen, vroeger en nu, zijn er grensgevallen en grensconflicten. Sterker nog, kenmerk van opbouwwerk, juist door haar initiatiefrijke bemoediging, is dat zij actief

grenzen verkend en opreikt. Pleitbezorging voor achterstandsgroeperingen betekent (machts-) verhoudingen ter discussie stellen en piketpaaltjes verplaatsen. Daarbij kunnen dan wel eens 'vuile handen' gemaakt worden, dat wil zeggen dat ethische geboden en verboden in de volte van de strijd genegeerd worden.

Afzijdig blijven is echter erger, het vak ontwikkelt zich niet als er niet geëxperimenteerd wordt. Wel blijft essentieel dat er - achteraf - integer geëvalueerd wordt en vooraf risico's onderzocht worden. Doch opnieuw: stelselmatig risicomijdend gedrag als beleidslijn is de dood in de pot en maakt dat de opbouwwerker in de veranderende maatschappelijke context als een kuise assepoester bij het bal aan de kant blijft zitten. Wil een opbouwwerkinstelling invloed hebben op de manier waarop de sociale infrastructuur in een stad gevormd en hervormd wordt, dan moet zij meedoen met de 'boys' in het netwerk. Toegang tot die beslissende vergaderzalen krijg je niet door hoogst ethisch verantwoord je afzijdig te houden. Daar is de doelgroep niet mee gebaat.

Evenmin echter, moet het zo zijn dat het opbouwwerk 'overal voor te porren valt'. Het is ook niet toevallig dat er traditioneel vooral geld aan de overheid gevraagd wordt. De (plaatselijke) overheid staat voor het algemeen belang, en zeker in de Nederlandse traditie betekent dit dat zij achterstandsgroeperingen (en het professionele werk ten bate van hen) een streepje voor geeft. De overheid heeft een functie om de marktwerking te corrigeren en steunt daarom van 'nature' de niet-koopkrachtige vraag. Zo'n financier biedt continuïteit perspectief. Echter, wel op voorwaarde dat de professie zich richt op het belang van die achtergestelde groeperingen, want anders vervalt de grondslag van het subsidie.

Een opbouwwerkinstelling moet altijd op een of andere manier draagvlak verkrijgen onder kansarmen. Dat is tegenwoordig zo wie so moeilijk: de klassieke slogan, 'de bewonersorganisatie is opdrachtgever' krijgt meer en meer slijtplekken. En fungeert helemaal niet als je "klusjes" doet voor betalende derden. Tegelijkertijd is draagvlak verwerven denk ik één van de belangrijkste opgaven voor het opbouwwerk in de huidige tijd. Het opbouwwerk staat nu weer op een tweespalt in de geschiedenis.

Het was sinds begin jaren tachtig van de vorige eeuw een 'instrument van bewonersorganisaties'. Wordt het in deze jonge eeuw een 'sociaal-technisch ingenieursbureau' dat diensten verleent aan elke opdrachtgever die

deze communicatie- en organisatiedeskundigen wil inhuren voor karweijsjes? Klussen in de zin dat de opdrachtgever iets moet met de bevolking, maar daar zelf geen geschikt personeel voor heeft. Of wordt het 'een instrument voor en ten behoeve van kansarmen, gericht op emancipatie en insluiting'. Een instrument voor bewonersorganisaties kan het niet meer zijn, dat is te zeer op wonen en op homogene belangen, in de wijk gericht. Opbouwwerkinstellingen moeten zorgen dat zij niet slechts toeschouwen waar deze panelen verschuiven, daarentegen denk ik dat deze instellingen in al haar geledingen, zoveel mogelijk ZELF moeten bepalen waar zij plaatselijk heen willen. Hoe, dat zal ik aan de hand van enkele cases nader toelichten.

Discussiecases

In een discussie over commercieel opbouwwerk welke een jaar of vier geleden op het NIZW door Piet Driest werd georganiseerd, kwamen drie voorbeelden aan de orde die de gemoederen hevig opstookten. Bij de eerste case ging het overigens om het Algemeen Maatschappelijk Werk, een werksoort die op dezelfde wijze onder druk staat om eigen financieringsbronnen aan te boren naast de reguliere, jaarlijkse gemeentelijke subsidie. Waarom, zo vroeg één der deelnemers zich hardop af, gaan we niet de incasso voor Achtent doen? (Achtent is een postorderbedrijf met een fraaie, dikke catalogus. Je kunt op de pof kopen. Soms bezwijken arme mensen voor de verleiding: bestellen zij teveel, of komt er iets tussen; de wasmachine gaat kapot of zo. In beide gevallen kunnen zij niet aan hun betalingsverplichtingen voldoen en komt het rauwe traject van deurwaarder en rechterlijke uitspraken in het vizier.) Waarom, zo vervolgde deze spreker doen we dat niet? Wij kennen de mensen, hebben ervaring met budgettering en kunnen zachte afspraken maken waar iedereen mee gebaat is: wij als A.M.W. verdienen wat, de mensen worden geholpen en Achtent krijgt zijn centen. Een win-win-win coalitie kortom. Al gauw werd dit voorbeeld doorgegrepen in de discussiegroep: De deurwaarderswereld zal dit niet pikken uit oogpunt van concurrentievervalsing. 'Zachte' oplossingen bij Achtent bereiken is illusiepolitiek, als er te weinig binnenkomt, of het duurt te lang, kiest het bedrijf simpel voor de rechter. De klanten tenslotte, vertrouwen geen seconde meer het A.M.W. En terecht: het A.M.W. doet niet aan pleitbezorging met en uitsluitend ten bate van deze inkomensgroep. Het A.M.W. sluit deals, waarbij ook het belang van Achtent in de consensus moet. Maar ook het eigen belang van de instelling bij een voortdurende relatie met de financierende Achtent sluit forse kortingen voor de doelgroep uit. Want

als Achtent slim is, en die is door de wol gevefd, dan zal zij de beloning voor het A.M.W. via een percentage van de uiteindelijk 'deal' laten lopen. Hoe meer er uit het vuur gesleept wordt voor Achtent, hoe meer het A.M.W. krijgt. Op deze wijze komt het A.M.W. zelfs qua belangen contrair te staan met de mensen wier belangen ze zeggen te bevorderen.

Een tweede voorbeeld: een woningbouwvereniging vindt het in toenemende mate hinderlijk dat er geen bewonersvereniging is in een bepaald complex. Zo kan er niet over 't beheer op collectief niveau gepraat worden en lukt het niet om de woonomgeving rond de flat aan te pakken. Verloedering schrijdt verder. Een opbouwwerkinstelling wordt gevraagd om een werker te leveren, die een bewonersorganisatie op poten moet zetten. Ogenscheinlijk een normale, politiek correcte, of ethisch neutrale opgave. Er schuilen echter toch een paar adders onder het gras. De woningbouwvereniging is geen charitatieve organisatie, zij zal de inspanningen van de opbouwwerker belonen zolang het in haar belang is. Kiest de opgerichte bewoners of huurdersorganisatie consequent voor strijd (lagere huren; servicekosten en meer personeel betaald door de corporatie, conciërges bijvoorbeeld) dan zal op den duur het contract met het opbouwwerk beëindigd worden: het kost de corporatie dubbel geld: inkomensderving door lagere huuropbrengsten etc. + de salariskosten voor de opbouwwerker. De opbouwwerker weet dit. Zal hij toch consequent partij trekken voor de bewoners en daarmee zichzelf om zeep helpen? Kan hij geloofwaardig blijven? Hoeveel petten heeft hij op? Maar ook de opbouwwerkinstelling weet dit, of hoort dit te weten. Deze zal moeten onderhandelen over opbrengsten en randvoorwaarden. Bovendien zal de instelling het verloop actief moeten volgen, daarbij waar nodig, overleg met de belanghebbenden tijdig instigeren.

Liggen de twee hiervoor genoemde voorbeelden qua doelgroep, werkerterrein en methodiek in het verlengde van de gebruikelijke werkzaamheden (en is daarom de verleiding extra groot), het derde voorbeeld ligt iets verder weg van de alledaagse praktijk van de (wijk-)opbouwwerker.

In een stad is er een groep jonge, relatief goedopgeleide witteboordenwerkers die het initiatief hebben genomen om aan 'car-sharing' te gaan doen. Ecologisch bewust, maar ook lettend op de hoogte van de benzineprijs en parkeertarieven, willen zij een aantal auto's kopen en deze via een wisselsysteem delen.

De opbouwwerker wordt gevraagd de groep te ondersteunen bij haar organisatievraagstukken en publieke campagne. Moet de opbouwwerker hier ja tegen zeggen?

Tijdens de discussie bij het NIZW nam ik ferm het standpunt Neen in. Dit, onder het motto: laat de rijken maar zichzelf organiseren, daar is het opbouwwerk niet voor. Later ben ik toch gaan aarzelen: er spreekt milieubewustzijn uit en het zijn ook weer niet de rijksten van de stad die zo iets doen. Mogelijk ook, dat als de voorziening eenmaal draait, mensen met een smalle beurs er ook baat bij hebben. Doorslaggevend voor me is, zo denk ik achteraf, of de wethouder van verkeer er een aparte projectsubsidie voor zou geven: ik zou niet uit de reguliere middelen deze groep gaan bedienen. Maar dat is niet meer dan een standpunt.

Conclusie uit de drie voorbeelden

Eigenlijk zijn er drie beginselen in het geding. Geen ervan heeft 't monopolie, bovendien staan de beginselen redelijk spanningsvol tegenover elkaar. Vooral kiezen voor het ene kan linea recta betekenen dat je 'zondigt' ten opzichte van een tweede of derde.

Beginsel 1 is het opportuniteitsbeginsel: risico's durven nemen, grenzen verkennen, letten op hogere belangen in een lange termijn strategie. Het overleven van de organisatie is in het geding, bijvoorbeeld door te zorgen dat je meedanst op het bal, te zorgen dus dat je in relevante netwerken in de stad mee blijft draaien. Om zo ook invloed uit te oefenen ten bate van de doelgroep.

Beginsel 2 is het profijtbeginsel: aan wie komt de inspanning van de werker vooral ten goede? Het antwoord mag slechts luiden: vooral aan de kansarmen, de uitgeslotenen, de maatschappelijk zwakken. (Want daar heeft het Beroepsprofiel het over, ontegenzeggelijk).

Beginsel 3 is het beginsel van de geloofwaardigheid. Je moet je altijd kunnen blijven verantwoorden en ook subjectief, in de ogen van de kansarme doelgroep, geloofwaardig zijn.

Bij teveel private klusjes opknappen kan terecht de overheid als voornaamste subsidieënt zeggen: heb je ons nog wel nodig? De kansarmen kunnen zeggen: kies je nog wel ten principale voor ons, zoals de canon eist? Wel of niet een project draaien voor deze of gene semi-publieke of private opdrachtgever moet aan de hand van deze drie beginselen afgewogen worden. De drie beginselen lijken meestal te werken als communicerende vaten.

Inzet voor de opbouwwerkinstelling is het zoveel mogelijk in het reine te blijven met elk van het trio beginselen. Dus elk van de drie vragen stelt: is het handig om dit aan te

nemen?: het opportuniteitsbeginsel. Komt het arme mensen ten goede?: het profijtbeginsel. Zijn de verplichtingen die je aangaat nog wel te rijmen met elkaar?: het geloofwaardigheidsbeginsel.

Belangrijk wordt dan, dat voorafgaand aan de acceptatie van een klus, de opdrachtnemende opbouwwerk instelling overlegt over opbrengsten, methoden en termijnen met de opdrachtgever. Dat is een kwestie van onderhandelen, waarbij concessies gedaan worden, zo gaat dat in de grotmensenwereld. Over die concessies, en welke dan wel, kan natuurlijk strijd ontstaan in de opbouwwerkinstelling. Dat debat moet niet uit de weg gegaan worden. Het moet zelfs opgezocht worden: professionals horen te ondernemen, na te denken en niet hun kop in het zand te steken. We leven in een gebroken wereld, de kunst bestaat uit het zo dicht mogelijk vorderen naar Utopia en met elkaar hardop reflecteren hoe we daar via opbouwwerk kunnen komen. Er is niet één juiste weg, waarheid of methode. Consequent schone handen houden maakt van het opbouwwerk een nufje aan de kant, in plaats van een pronte meid in de klassenstrijd.

Het debat moet echter niet ontaarden, dat kan gebeuren bijvoorbeeld door zwak management, of door het stelselmatig slechts kiezen voor één beginsel. En waar geloofwaardigheid in het geding is, zal zwaar geïnvesteerd moeten worden in uitleggen waarom je (het zo) doet.

Uitleg hoeft niet tot overeenstemming te leiden. Je goede wil tonen door op andere momenten extra je best doen, kan een oplossing zijn. Een andere oplossing is om als beschaafde staatsburgers tegen elkaar te zeggen: 'we agree to disagree': we zijn het niet met elkaar eens, maar we hebben wel wat met elkaar en gaan dus verder samen. Empowerment is ook een beschavingstraject tenslotte, of niet?

□

Ouders stellen verbale draai om de oren op prijs

Kattenkwaad kan zonder ingrijpen uitgroeien tot serieuze jeugd-criminaliteit. Justitie, politie en hulpverlening sloegen de handen ineen om jongeren met het Stop-project een draai om de oren te geven. Na het eerste proefjaar zijn de resultaten opzienbarend.

Kinderen onder de twaalf jaar kunnen niet strafrechtelijk worden vervolgd als zij een misdrijf plegen, toch wijst alles er op dat de jeugd op steeds jongere leeftijd dreigt te ontsporen. Om het tijt te keren, ontwikkelde justitie samen met politie en hulpverlening de Stop-reactie.

Beleidsmedewerkster Carolien Feleüs van het ministerie van justitie benadrukt dat de aanpak in 'Stop' geen strafmaatregel is. Deelname aan het project, geënt op de Halt-aanpak van twaalf- tot achttienjarigen, is vrijwillig. "Als ouders niet in staat blijken hun kind te corrigeren, is overheidsbemoeienis in individuele gevallen soms wenselijk. De opvoedingsnood onder ouders lijkt groot gezien het grote aantal dat instemde met de handreiking van politie en hulpverleners. Feleüs spreekt van een 'nuttige maatregel' die in een behoefte voorziet. De jeugdige boefjes zijn

behoorlijk onder de indruk van de stevige reprimande. Het leert hen dat jatten, ruiten ingooien of een brandje stichten niet mogen.

In de gesprekjes ligt de nadruk op het inzichtelijk maken van normen en waarden, goed en kwaad en de noodzaak vooral niet toe te geven aan groepsdruk. Soms ligt de oplossing in ogenschijnlijk simpele regeltjes. "Een meisje was heel verbaasd dat ze geen snoep uit een bak bij de drogist mocht pikken. Haar moeder deed dat ook altijd."

De meeste ouders vinden dat hun kind er wat aan gehad heeft. Ze geven aan dat zij zelf niet in staat waren geweest het delict te voorkomen. Zij vragen na de tussenkomst van de Halt-medewerker om aanvullende opvoedingsondersteuning.

(Leeuwarder Courant, 17 januari 2001)

□

Clënten onderzoeken reïntegratiemarkt

door *Catrinus Egas*, Landelijk Expertisecentrum *Clëntenparticipatie*

Arcon belangenbehartigers, de cliëntenorganisatie van arbeidsongeschikten en gehandicapten in Overijssel, gaat het aanbod en de kwaliteit van reïntegratiediensten in de provincie in kaart brengen. Dit onderzoek wordt mogelijk gemaakt door subsidie van het Landelijk Instituut Sociale Verzekeringen (Lisv). Het doel is transparantie van de markt te bevorderen vanuit het cliëntenperspectief. De cliënt (werkzoekende 'arbeidsgehandicapte') kan dan beter gefundeerd keuzes maken.

Mensen met een arbeidshandicap zijn afhankelijk van de consultants van het Centrum voor Werk en Inkomen, een uitvoeringsinstelling of de gemeente als het gaat om de inschatting van hun mogelijkheden voor werk. Als cliënt hebben zij weinig inzicht in de reïntegratiemarkt waar veel nieuwkomers zich profileren. Ook de keuze voor een reïntegratietraject gaat vaak buiten hen om. Werkgevers, arbodiensten, uvi's en verzekeraars hebben in hun rol van opdrachtverstrekkers eveneens maar beperkt inzicht in de reïntegratiemarkt.

De versterking van de positie van de cliënt sluit goed aan bij de nieuwe regelgeving (SUWI: Structuur Uitvoering Sociale Zekerheid). Deze geeft nadrukkelijk aan dat de cliënt, de gebruiker van de reïntegratiediensten meer invloed moet krijgen. Zo is onder meer een experiment gaande met een persoonsgebonden reïntegratiebudget.

De looptijd van het project is twee jaar. In een eerste fase van het project worden regionale aanbieders in kaart gebracht en ondergebracht in een database. Hierbij wordt aandacht besteed aan witte plekken in dienstverlening, bereikbaarheid en kwaliteit. Projecten voor arbeidstoeleiding in Overijssel worden uitgenodigd deel te nemen aan kwaliteits-toetsing.

In dit project adviseert TNO Arbeid over kwaliteitscriteria voor reïntegratiedienstverlening. Er wordt een kwaliteitsbeoordelingssysteem ontwikkeld, inclusief werkwijzen en protocollen, dat getoetst zal worden bij enkele reïntegratieprojecten.

De uitkomsten worden ter beschikking gesteld aan cliënten, opdrachtgevers en de aanbieders zelf. Na afronding van het project zullen de ontwikkelde methodiek en het kwaliteitssysteem voor landelijk gebruik worden aangeboden.

Andere initiatieven

Op dit terrein bestaan nog andere initiatieven. Zo ontwikkelde het onderzoeks- en adviesbureau Regioplan, samen met bureau Ernst&Young, de zogenaamde Reïntegratiemonitor. Ook dit initiatief beoogt de markt transparanter te maken voor met name opdrachtgevers. De monitor wordt bij abonnement (f3300,- per jaar, excl.) beschikbaar gesteld via een website of cd-rom. Naast adresgegevens geeft de monitor inzicht in kenmerken van de aanbieders, in

productenpakketten en specialisaties, in kwaliteit en aantoonbaar geboekte resultaten. Een ander initiatief werd jaren geleden genomen door de samenwerkende WAO-platforms. Zij besloten een Reïntegratiewijzer samen te stellen met informatie en advies voor cliënten die met reïntegratie te maken krijgen. Het biedt geen overzicht en beoordeling van reïntegratiebedrijven maar biedt de cliënt een wegwijs door de regelingen, de valkuilen en instanties, wijst op de mogelijkheid van ondersteuning bij het maken van eigen keuzes en verwijst naar aanvullende informatie- en adviespunten. De Reïntegratiewijzer wordt momenteel verzorgd en uitgegeven door het Verwey-Jonker instituut. Dit gebeurt in opdracht van en in samenwerking met de regionale cliëntenorganisaties.

Voor meer informatie:

- Arcon Belangenbehartigers, Alice ten Dam – Boschloo, 074 242 65 20
- Regioplan, Anna Maria Beerda, 020 6277166
- Ernst&Young, Alfred Jansen, 030 2598588
- Verwey Jonker Instituut, Caroline Rietbergen, 030 2300799
- Landelijk Expertisecentrum Clëntenparticipatie (LEC), Catrinus Egas, 030 2314819, 0345 531669, www.lec.sjakuus.nl

“Wij ontwikkelen kwaliteitscriteria vanuit het perspectief van de cliënt”

door *Catrinus Egas*, Landelijk Expertisecentrum *Clëntenparticipatie*

De Overijsselse cliëntenorganisatie Arcon-belangenbehartigers gaat samen met TNO Arbeid en met subsidie van het Lisv de provinciale (re)integratiemarkt in kaart brengen en kwaliteitscriteria opstellen. Een interview met Arcon-medewerkster Alice ten Dam-Boschloo over dit opmerkelijke initiatief.

Wat bracht jullie tot dit initiatief?

Alice: “Om te beginnen zie je een aantal ontwikkelingen. De markt van commerciële aanbieders van (re)integratiediensten groeit snel. Bijna dagelijks komen er nieuwe aanbieders bij. Je ziet als het ware door de bomen het bos niet meer. Opdrachtgevers worden verondersteld op verantwoorde wijze keuzes te maken en contracten af te sluiten, niet alleen

op basis van kosten maar ook op basis van kwaliteit. Dat is niet zo gemakkelijk als je geen overzicht hebt en eigenlijk niet beschikt over goede kwaliteitscriteria. Bovendien stellen cliënten vaak andere kwaliteitseisen dan de instanties. Het oordeel van de cliënt is altijd al belangrijk geweest voor het welslagen van (re)integratie maar dat werd tot voor kort nauwelijks erkend. Daar zie je nu een kentering in optreden. Ook als cliënt is het

dus van belang om te weten met wie je in zee gaat. Ten slotte hadden we al een eerste stap gezet omdat we sinds 1998 beschikken over een geautomatiseerd databestand met ruim 70 (re)integratieprojecten en –activiteiten, met name in de provincie Overijssel.”

Is er bij cliënten behoefte aan dat soort informatie?

Alice: “Ja, wel degelijk. Er komen steeds meer vragen binnen van arbeidsgehandicapten die te maken hebben met integratie en (re)integratie. Vragen als ‘hoe kom ik aan betaald werk?’, ‘kan en mag ik mij omscholen?’ en ‘maakt mijn werkgever wel optimaal gebruik van de mogelijkheden die er zijn?’. Verder krijgen we te maken met erg veel ervaringsverhalen van cliënten. Dat gebeurt via onze achterban, spreekuren en via collega-organisaties in het land. Uit die verhalen blijkt dat cliënten vaak heel goed weten aan te geven wat er wel en wat er niet goed gaat. Ze hebben dus heel goed een idee van kwaliteit. Dat wordt alleen te weinig uitgewisseld en nauwelijks systematisch vastgelegd. Toch merk je, bijvoorbeeld in oriëntatiecursussen die elders in het land worden gegeven, dat ze daar erg veel aan hebben. Cliënten kunnen dan hun eigen ideeën en ervaringen toetsen en zich beter voorbereiden op een traject. Ze weten dan ook beter te formuleren wat ze willen en verwachten. Om die reden gaan we dit najaar starten met het opleiden van (re)integratieadviseurs. Zij gaan cliënten informeren, adviseren en begeleiden. Zij gaan ook gebruik maken van ons databestand om cliënten wegwijs te maken. We merken dat daar behoefte aan is. Wat we vaak horen van cliënten is dat werkgevers en instanties ze maar laten zwemmen. Het lijkt wel alsof heel Nederland zich bemoeit met (re)integratie maar de cliënt merkt daar weinig positiefs van. Cliënten geven dan ook aan dat ze behoefte hebben aan informatie, een steuntje in de rug, een betrouwbare en onafhankelijke hulpbron, aan erkenning van hun eigen perspectief en keuzes en aan goede oriëntatiemogelijkheden.”

Arcon beheert niet alleen een databank maar gaat ook kwaliteitscriteria ontwikkelen vanuit het perspectief van de cliënt?

Alice: “Ja, dat klopt. Op dit moment bestaan er eigenlijk geen kwaliteitscriteria voor (re)integratieactiviteiten. De branche zelf is bezig om criteria te ontwikkelen maar dat hoeft het voor cliënten nog niet doorzichtiger te maken. Het draait ten slotte om de cliënt, om zijn (re)integratie. Er wordt van hem steeds meer initiatief en verantwoordelijkheid verwacht. Veel cliënten willen dat ook maar de omstandigheden zijn er vaak niet naar om dat waar te maken. We zijn dan ook heel blij

dat het Lisv dat onderkent en ons in staat stelt om daar iets aan te doen. Eén aspect daarvan is het formuleren van kwaliteitscriteria vanuit het perspectief van de cliënt.”

Het is dus logisch om cliënten daarbij te betrekken...

Alice: “Ja natuurlijk, en dat doen we dan ook. We maken daarvoor gebruik van de *Focusgroep-methode*. De Universiteit van Twente werkte daar al enige tijd mee en zo zijn we er mee in aanraking gekomen. We hebben deze methode nu zelf een aantal keren uitgeprobeerd en we kunnen er uitstekend mee werken. Centraal staan gespreksgroepen waarbij de deelnemers zelf de rode draad van het gesprek bepalen. In een aantal bijeenkomsten komen dan de onderwerpen naar voren die de deelnemers zelf van belang vinden in plaats van dat je dat als onderzoeker bepaalt. Het aantal bijeenkomsten hangt af van de vraag of er nog nieuwe onderwerpen naar voren worden gebracht vanuit de groep. Door cliënten in een of meer groepen bij elkaar te brengen kunnen we inventariseren welke kwaliteitseisen cliënten stellen. Wellicht dat we dat nog aanvullen met wat praktijkdeskundigen, die veel met cliënten in deze sfeer werken, naar voren brengen. Dat moeten we allemaal nog verder uitwerken. We laten ons daarin trouwens adviseren door een begeleidingsgroep en een klankbordgroep. In de klankbordgroep zitten twee van onze eigen adviseurs, iemand van de Universiteit van Twente, een werkgever, de gemeente Deventer en GAK Twente. In de begeleidingsgroep hebben we het Tweede Kamerlid mevrouw Schimmel en vertegenwoordigers van het Lisv, de SUWI-veranderorganisatie, het ministerie van SZW, MKB Nederland, de Landelijke Vereniging van Arbeidsongeschikten, de Gehandicaptenraad, en de FNV. We hebben dus veel kwaliteit rond dit project verzameld. En tenslotte heeft natuurlijk ook TNO Arbeid, onze onderzoekspartner, veel ervaring en deskundigheid op het terrein van kwaliteit en reïntegratie.”

Als die kwaliteitseisen zijn geïnventariseerd moeten ze nog worden ondergebracht in een kwaliteitsbeoordelingssysteem om er ook mee te kunnen werken. Hebben jullie daar al een idee over?

Alice: “Ja, daar bestaan overigens allerlei voorbeelden van. Wij noemen het ook wel een meetlat. De kwaliteitseisen worden daarin omgezet in vaste criteria die in rubrieken worden ondergebracht. Aan de hand van die criteria ga je dan vervolgens de praktijk, in dit geval (re)integratiebedrijven, toetsen. Als de meetlat in ontwerp klaar is proberen we die natuurlijk in enkele situaties uit. Aan de hand daarvan kan het instrument worden bijge-

steld. Waarschijnlijk zullen de eerste meet- of beoordelingsresultaten intern blijven maar het is de bedoeling dat deze na enige tijd openbaar worden. Daarna krijgt het pas echt zijn waarde als de toetsing met een zekere regelmaat plaatsvindt. Pas dan kun je ook gaan spreken van kwaliteitsborging, in dit geval naar de eisen van cliënten. Belangrijk is dat het instrument wordt ondergebracht bij een organisatie die borg kan staan voor deskundig en regelmatig gebruik. Welke organisatie dat zal zijn weten we nog niet. Het hoeft ook niet één organisatie te zijn. Als het instrument eenmaal is gestandaardiseerd kan het ook elders worden ingezet. Dat zal nog wel even duren want tijdens het gebruik zal er nog veel aan geschaafd worden. Trouwens ook op langere termijn zal het geen statisch instrument blijven. We zullen cliënten ook later nog gerekend betrekken bij het aanpassen van de criteria.”

Waarin verschilt dit instrument van de kwaliteitsnormen die bijvoorbeeld de brancheorganisatie van (re)integratiebedrijven bezig is op te stellen?

Alice: “Arcon is een organisatie die dicht bij de behoefte van de cliënt staat. Wij richten ons concreet op de belangen van cliënten bij de uitvoering van wet- en regelgeving. Dat is een verschil met de brancheorganisatie. Bij het opstellen van het instrument gaan wij dan ook uit van de criteria die cliënten aangeven. De brancheorganisatie gaat uit van de criteria die de reïntegratiebedrijven min of meer aan elkaar stellen. Daarbij wordt ingegaan op het dienstverleningsproces. Ons gaat het vooral om de cliënt en het resultaat van dat proces. Het is dan ook zaak dat cliënten de reïntegratiedienstverlening naar eigen maatstaf blijven toetsen. Dat is van belang voor keuzes die cliënten maken of die opdrachtgevers zouden moeten maken. De resultaten kunnen bovendien worden ingebracht in allerlei vormen van cliëntenparticipatie. Langs die weg kan dan worden geprobeerd om tot verbetering van de (re)integratiepraktijk te komen.”

□

Wethouder KOSTER van BEVERWIJK, rechts op de foto, ontvangt het eerste exemplaar van het Handboek Buurt Sport Spelen

Handboek Buurt Sport Spelen

Tijdens twee drukbezochte VNG conferenties, op 23 november in Rotterdam en op 29 november in Zwolle, is het handboek Buurt Sport Spelen gepresenteerd. De conferenties en het handboek vormden de afsluiting van het landelijke pilot project Buurt Sport Spelen.

De formule van de Buurt Sport Spelen is ontwikkeld door het Landelijk Centrum Opbouwwerk in samenwerking met de Stichting Sport Tolerantie en Fairplay Nederland (STFPN). De Koninklijk Nederlandse Heidemaatschappij sloot zich in 2000 aan bij dit samenwerkingsverband. De Buurt Sport Spelen zijn in vier gemeenten in Nederland uitgetest. Beverwijk beet in 1999 de spits af. Dat werd een succes. Beverwijk besloot ook in 2000 de Buurt Sport Spelen te organiseren. Op basis van de eerste try out in Beverwijk werd de formule uitgewerkt in een concepthandboek, Venlo, Huesden en Utrecht deden in 2000 mee als pilotplaatsen. Wethouder Frans Koster van de gemeente Beverwijk en Joop Brouwer, hoofd afdeling Sport en Bewegen van de gemeente Venlo vertelden tijdens de conferenties over de resultaten in hun gemeenten.

Gerard Hendriksen, directeur STFPN, Kees Stuurop (LCO) en Marco van der Laan, landelijk projectleider, hielden het handboek Buurt Sport Spelen ten doop. Wethouder Frans Koster nam tijdens de conferentie het eerste exemplaar van het handboek in ontvangst.

Het handboek is zo gemaakt dat iedere gemeente er op 'op maat' mee aan de slag kan. Achterin het handboek zit een floppy met logo's van de Buurt Sport Spelen en de complete tekst van het handboek. Er staan gegevens in over de formule, de organisatie en de benodigde financiën. Het handboek is begin januari 2001 gratis verstuurd naar alle Nederlandse gemeenten, lokale welzijnsinstellingen en organisaties die werken op het terrein van "breedtesport". Voor informatie over het project en het handboek kan contact worden opgenomen met:

Kees Stuurop
LCO,
Postbus 1004,
8001 BA Zwolle,
tel 038 -4232112,
e-mail stuurop@lcoz.demon.nl

Wonen in Welvaart en de nieuwe

door Chris Veldhuisen

In MO/Samenlevingsopbouw nr. 176/177 (p.14-20) is uitvoerig ingegaan op de nieuwe 'Nota Wonen' en het commentaar daarop van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) en de VROM-Raad. Ook een aantal papers van de NIROV-discussiedagen over 'Wonen in Welvaart' zijn als belangrijke illustratie bij actuele ontwikkeling in de volkshuisvesting kort behandeld. Drie thema's stonden daarbij centraal. 1. Kwetsbare groepen. 2. Woonmilieus en woonkwaliteit. 3. Wonen en Zorg. Beloofd is dat in dit nummer van MO/Samenlevingsopbouw de drie resterende thema's aan bod zouden komen. Die thema's zijn:

- Vergroting van zeggenschap en keuzevrijheid van de burger.
- Markt, overheid en publieke verantwoordelijkheid.
- Landelijk gebied.

Het zijn thema's waar de papers van de NIROV-discussiedagen minder aansluiting bij vinden. Derhalve zal daar minder aandacht voor zijn. Ook het commentaar van de RMO en de VROM-Raad zijn minder omvangrijk c.q. meer technisch van aard. Toch leent met name het thema 'zeggenschap en keuzevrijheid' zich voor een uitgebreide behandeling. Enerzijds omdat dit thema specifieke aandacht vraagt van het opbouwwerk en degenen die de belangenbehartiging van bewoners en burgers voorstaan en het vorm geven van een zekere tegenmacht van de burger ten opzichte van de redelijk gesloten wereld van het bouwen en wonen. Anderzijds biedt het grote scala aan voorgestelde maatregelen talloze aanknopingspunten voor een eigen invulling en uitwerking vanuit de sociale sector. Derhalve heeft dit vervolgartikel een meer samenvattend karakter gekregen.

THEMA 4: ZEGGENSCHAP EN KEUZEVRILJHEID

De Nota Wonen Algemeen

In de Nota Wonen zijn 'kwaliteit' en 'keuzevrijheid' sleutelbegrippen. Zij staan in verhouding tot twee andere belangrijke uitgangspunten. De keuzevrijheid van de burger wordt begrensd door het belang van maatschappelijke of collectieve waarden,

zoals sociale rechtvaardigheid, veiligheid, gezondheid, bescherming van het milieu, natuur en open ruimte en schoon water. Een tweede uitgangspunt is dat van de betrokkenheid van de overheid. Overheid en marktpartijen trekken samen op bij de uitvoering van het woonbeleid. Om ook de zwakke groepen op de woningmarkt te beschermen, zal de werking van de markt moeten worden beheerst en zo nodig bijgestuurd. Het beleid om de keuzevrijheid te bevorderen richt zich op de financiële spankracht van de burger; de maatschappelijke vaardigheden van de burger; het woningaanbod, de zeggenschap van de burger en het institutionele kader. De zeggenschap van de burger moet langs drie sporen verder gestalte krijgen:

- via de burger zelf, die bereid moet zijn meer verantwoordelijkheid te nemen voor de kwaliteit van het wonen en de omgeving;
- via de aanbieders van woningen en woon-diensten, die zich consumentgericht moeten opstellen en die de informatievoorziening aan de burger moet verbeteren door middel van bijvoorbeeld kwaliteitskeurmerken en certificaten;
- via de overheid, die moet zorgen voor een tijdige betrokkenheid van burgers bij de planontwikkeling en door het wegnemen van overbodige regels en het inzichtelijker maken van de markt.

Voor versterking van de positie van de burger worden talloze concrete maatregelen voorgesteld:

Sterkere positie van woonconsumenten
Burgers zullen zich op allerlei niveaus moeten organiseren: plaatselijk, regionaal en landelijk. Via moderne marketing- en informatietechnieken (consumentenpanels, internet) kan de mening van ook toekomstige bewoners gepeild worden. Via internet zal de informatie over wonen breder toegankelijker gemaakt worden. Bij grootschalige bouwprojecten in de stedelijke vernieuwing of nieuwbouw zullen speciale 'woonwinkels' worden ingericht. De burger kan hier alle relevante informatie krijgen op het gebied van wonen, zorg en diensten. Landelijke consumentenorganisaties moeten hun krachten bundelen en zich ook gaan richten op tussenvormen tussen koop en huur. Samenwerking tussen con-

sumentenorganisaties op het terrein van koop en huur is wenselijk. De positie van consumentenorganisaties zal verder worden versterkt via de Woonwet.

Zeggenschap van huurders
De regels rond het terugbrengen van de woning in de oude staat worden versoepeld. Experimenten rond nieuwe vormen van zeggenschap, bijvoorbeeld door uitgifte van 'corporatieaandelen' aan bewoners worden ontwikkeld. Analooq aan de makelaar wordt een huurmakelaar voorgesteld die de huurder bij kan staan bij het zoeken naar een huurwoning en/of onderhandelen met een verhuurder.

Bevorderen eigen woningbezit
Een groter aanbod aan (duurdere) koopwoningen zal verhuisketens op gang brengen, waardoor mensen er in woonkwaliteit erop vooruit kunnen gaan. Richtlijn is een verkoop van 700.000 huurwoningen (waarvan 500.000 van corporaties) in 10 jaar tijd. Er komen financiële mogelijkheden om koopwens van burgers te honoreren. Ook zullen tussenvormen tussen koop en huur ontwikkeld worden. Andere maatregelen zijn: monitoring van hypothecaire risico's, invoeren van een woonlastverzekering, en versterking van de positie van verenigingen van eigenaren (VVE's) bij flatgebouwen.

Zeggenschap bij planproces en particulier opdrachtgeverschap
Burgers moeten in een vroeg stadium betrokken worden bij de planontwikkeling. Ook zal gebruik gemaakt worden van markt-onderzoeken en consumentenpanels. Een meer consumentgerichte projectontwikkeling wordt voorgestaan. Daarvoor worden procesvereisten wettelijk vastgelegd. Een belangrijke ontwikkeling is ook de versterking van het particulier opdrachtgeverschap (bv. door een woongroep voor ouderen of een vereniging van wijk-eigenaren). Andere maatregelen: het verscherpen van de normen voor contactge-luiden, verscherping van het burendrecht (bv. huisuitzetting notoire overlastveroorzakers).

Bouwregelgeving

Er komt een drastische vereenvoudiging van de bouwregelgeving. Dat is nodig om de bouwpartijen te verlossen van hoge adminis-

Nota Wonen- vervolg

tratieve lasten en de burgers van onnodig belemmerende regels. Ook zal de afstemming tussen de wetten en regelingen voor kwaliteit van woning en woonomgeving wordt verbeterd. (Woningwet, Bouwbesluit, bestemmingsplannen, milieuvoorschriften). Om de zeggenschap van burgers over de vormgeving van de eigen woning te vergroten, zal een aantal overbodige eisen uit het Bouwbesluit worden geschrapt. In de huidige praktijk worden een aantal minimumeisen uit het Bouwbesluit in de praktijk als norm gehanteerd. Dit leidt in onder meer VINEX-wijken tot een kwaliteit, die onvoldoende inspeelt op de toekomstige vraag. Om dit te verbeteren, worden de eisen met betrekking tot de minimumhoogte van het plafond verscherpt (van 2,40 m naar 2,60 m). Ook meer afwijken van een beukmaat van 5,00 of 5,40 meter naar een bredere maat moet aanpassingen aan woonplattegronden vergemakkelijken, zodat woningen meer flexibel gebruikt kunnen worden. Het welstandtoezicht zal worden afgeslankt, geprofessionaliseerd en geobjectiveerd en meer in verband worden gebracht met de ruimtelijke ordening en stedenbouwkundige ontwikkeling van de gemeente. Deze wijzigingen bieden burgers meer ruimte voor vergunningvrij bouwen.

Reacties van RMO en VROM-Raad

Woning, woonomgeving en sociale relaties in de buurt

De RMO is van mening dat in de Nota de keuzevrijheid van de burger teveel tegenover maatschappelijke betrokkenheid en collectieve waarden wordt geplaatst. Burgers worden vooral gezien als belangenbehaltigers en minder als (mede) hoeder van collectieve waarden. De RMO heeft in een eerder advies (RMO 2000a) individuele keuzevrijheid en maatschappelijke betrokkenheid juist in elkaar verlenende geplaatst.

Verantwoordelijkheid plaatst mensen in een web van sociale relaties, waarin mensen en instituties elkaar ter verantwoording roepen en verantwoording aan elkaar afleggen. De RMO illustreert dit met een voorbeeld van de relatie tussen zorgbehoevende en de buurt. Om te realiseren dat mensen die zorg nodig hebben zelfstandig kunnen wonen, is het onvoldoende om het beleid er alleen op te richten de zeggenschap van een individuele zorgbehoevende te vergroten. De zorg-

behoevende zijn niet alleen omgeven door professionele zorgverleners maar ook door buren en familie. De buurt moet ook gereed en bereid zijn om zorgbehoevende in hun netwerk op te nemen om hun zelfstandigheid werkelijk te realiseren. Dat appelleert aan verantwoordelijk burgerschap van de omwonenden.

De Nota Wonen focust vooral op de vergroting van de zeggenschap van de burger bij de woning. Belangrijk is echter de woonomgeving. "Misschien is het woondomein wel meer dan ooit een 'anker' geworden in een 'steeds ruimer wordende leefwereld' (Musterd en Ostendorf 2000)." Het ontstaan van woondomein-associaties van kopers en huurders die hun woonomgeving willen onderhouden en beschermen moet tegen deze achtergrond worden gezien. Een voorbeeld is het experiment van Verenigingen van Wijkeigenaren. Ook de VROM-Raad geeft aan dat voor veel bewoners de tevredenheid in de directe woonomgeving en de zeggenschap daarover van belang is. De woonsituatie moet uiting zijn van een positieve keuze. Dit is een voorwaarde voor sociale integratie.

De RMO is positief over bevordering van het eigen woningbezit. Dit vanuit het oogpunt van leefbaarheid en betrokkenheid bij de woonomgeving. De RMO veronderstelt dat het 'management' van de eigen woning bijdraagt aan een goede leerschool is voor adequaat burgerschap. In zekere zin is het een vorm van 'empowerment' van de bewoner. Ook vanuit oogpunt van sociale participatie en sociale 'insluiting' is de bevordering van het eigen woningbezit te beschouwen. Wel waarschuwt de RMO voor:

- Het eigen woningbezit mag de huurder niet min of meer worden opgedrongen, mensen kunnen goede redenen hebben om een huurwoning te verkiezen.
- Er kan een selectieproces optreden waardoor het huurderbestand eenzijdiger van samenstelling zal worden. Huurders zullen dan vooral bestaan uit financieel en waarschijnlijk ten dele ook sociaal kwetsbare groepen.
- Kopen betekent ook financieel risico lopen. Goede voorlichting van o.a. kredietverle-

nende instellingen is dan ook zeer belangrijk.

Het bolwerk van de bouw- en woonwereld De RMO is bezorgd over het daadwerkelijk kunnen realiseren van meer zeggenschap van burgers in de ingewikkelde wereld van het wonen en de vele partijen die daarin een rol spelen. Welk belang hebben stedenbouwkundigen, bouwbedrijven, makelaars e.d. om burgers meer zeggenschap te geven? Veel zal afhangen van de mate waarin burgers erin slagen een bepaalde tegenmacht te organiseren en van de mate waarin het perspectief van de vrager werkelijk doordringt in de organisatiecultuur en de mentaliteit van de aanbieders. Ook de VROM-Raad maakt zich daarover zorgen. In de Nota wordt weinig aandacht besteed aan (ondersteuning van) bewonerszeggenschap op landelijk niveau. Een dergelijk landelijk overleg kan heel goed een thematische invalshoek hebben. De Raad hoopt dat bewoners een waardige plaats zullen krijgen in de nationale thematische platforms die het Rijk wil gaan instellen. Versterking van de positie van huurders hangt in de visie van de RMO ook sterk af van de manier waarop publieke instituties zoals de woningcorporatie zijn georganiseerd. Een organisatiestructuur waarin de medewerkers die veel met huurders te maken hebben in laagdrempelige, toegankelijke en redelijke autonome eenheden, biedt de huurders kans op zeggenschap in de dagelijkse gang van zaken. Op bestuurlijk niveau kunnen huurderplaatsen gereserveerd worden in de besturen van corporaties.

Particulier opdrachtgeverschap

De RMO staat positief tegenover experimenten met particulier opdrachtgeverschap en arrangementen tussen kopen en huren. De VROM-Raad is wat huiveriger voor een taakstelling bij particulier opdrachtgeverschap: bij 30% van de nieuw te bouwen woningen in 2005 moet sprake zijn van een particulier opdrachtgeverschap. De Raad vindt dit te rigide en constateert dat er weinig aandacht besteed aan de hoge kosten van het particulier opdrachtgeverschap en aan de veranderingen in de organisatie van het bouwproces. De Raad ziet vergroting van het particulier opdrachtgeverschap eerder als een ontwikkelingsrichting, niet als een taakstelling.

THEMA 5: MARKT, OVERHEID EN PUBLIEKE VERANT- WOORDELIJKHEID

De Nota Wonen Algemeen

In het woonbeleid zal een accentverschuiving in de ordening en sturing gaan optreden. Het beleid zal meer uitgevoerd worden door middel van coproducties van meerdere partijen. Het rijk zal een actieve positie innemen en meer handelen vanuit samenwerking en prestatiegerichte afspraken. Stapsgewijs wordt een nieuwe ordeningswet ingevoerd, de Woonwet. Daarin wordt het stelsel onder het woonbeleid wettelijk verankerd. De woonwet regelt niet de inhoud van het beleid, maar de positie en rechtszekerheid van de burgers; de taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden en aanspreekbaarheid van overheid, woningcorporaties en sectorinstellingen en de relaties van toezicht en handhaving tussen de bestuurslagen en tussen het rijk en de woningcorporaties en sectorinstellingen.

Landelijke en provinciale overheid

Elke vijf jaar brengt het rijk een rijksbeleidskader met ambities en beleidsprioriteiten in het woonbeleid. Het vormt de basis voor beleidsafspraken met lagere overheden, woningcorporaties, sectorinstellingen, marktpartijen en consumentenorganisaties, alsmede voor de prestatiecontracten op lokaal niveau. Op nationaal niveau worden thematische platform voor inhoudelijk overleg ingesteld (stedelijke vernieuwing, landelijke wonen, wonen en zorg, betaalbaarheid, etc). Dit in plaats van bilaterale overlegstructuren. Het kabinet schuift aan als partner bij integrale overlegstructuren op lokaal niveau. Het kabinet zal de uitvoering van het beleidskader zorgvuldig monitoren. Er worden strengere eisen gesteld aan de 30 rechtstreekse ISV-gemeenten en de provincies. Woningmarkten hebben een sterk regionaal karakter. Belangrijk is dat op regionaal niveau voldoende differentiatie in woonmilieus tot stand wordt gebracht. Wanneer dit niet gebeurt komt de provincie in beeld. Deze krijgt meer verantwoordelijkheid in het woonbeleid. De provincie wordt verplicht woonvisies te maken en krijgt aanwijzingsbevoegdheid (wat geregeld moet worden in de Woonwet).

Woningcorporaties

De sociale opgave van corporaties staat nog altijd recht overeind. Maar de verhouding sociale opgave en meer marktwerking vraagt om een nieuwe definiering van taken en verantwoordelijkheden. Het werkdomein van corporaties wordt omschreven als 'werkzaam op het gebied van wonen, woondiensten en

woonmilieus'. Twee kerntaken: de zorg voor huisvesting van mensen met een kwetsbare positie op de woningmarkt en het bijdragen aan de duurzaamheid en leefkwaliteit van woongebieden. Dat betekent dat corporaties bijvoorbeeld geen zorg zullen verlenen, maar wel investeren in vastgoed ten behoeve van zorgverlening. Voor de invulling van hun maatschappelijke opdracht zijn van belang:

- Het verruimen van de slaagkansen en de keuzemogelijkheden van woningzoekenden met een bescheiden inkomen.
- Het beperken van de woonlasten voor lagere inkomensgroepen.
- Het creëren van huisvestingsmogelijkheden voor dak- en thuislozen, asielzoekers en anderen in een kwetsbare positie;
- Het versterken van de samenhang tussen woon- en zorgdiensten en het verbreden van het assortiment aan woondiensten.
- Het vergroten van de differentiatie van het woningaanbod en het verhogen van de woonkwaliteit;
- Het bevorderen van het eigen woningbezit en -beheer, in het bijzonder onder lagere inkomensgroepen;
- Het verhogen van de kwaliteit van de leefomgeving in buurten en wijken en het versterken van de sociale samenhang;
- Het realiseren van duurzame, levensloopbestendige en energiezuinige woningen en woonmilieus;
- Het vergroten van de zeggenschap van bewoners over woning en woonmilieu, zowel bij de ontwikkeling van nieuwe als bij het beheer van het bestaande;
- Het verbeteren van het functioneren van de woningmarkt.

Woningcorporaties stellen ieder jaar een prestatieplan op, waarin zij aangeven welke resultaten ze willen behalen op de onderwerpen uit het beleidskader. De concrete invulling wordt bepaald op lokaal niveau en wordt vastgelegd in een prestatiecontract tussen gemeente en corporatie. Het rijk ziet toe of woningcorporaties binnen hun afgebakende werkdomein blijven en op de maatschappelijke prestaties van corporaties. Het financiële toezicht blijft bij het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting. Om de maatschappelijke inbedding van de corporaties te vergroten, wordt onderzocht of ook andere partijen betrokken kunnen worden bij het beleid van de corporaties, zoals andere bewoners dan de eigen huurders of de wijkpolitie. Deze zouden een raad van advies kunnen vormen.

Reacties van RMO en VROM-Raad

Woonwet en toezicht

In de opvatting van de VROM-Raad gaat het niet zozeer om het onderscheid tussen kerntaken van de corporaties en niet-kerntaken.

Veel belangrijker is het onderscheid tussen non-profit- en profit activiteiten. Voor non-profit activiteiten gelden de huidige faciliteiten. Profit activiteiten van corporaties binnen het speelveld zijn toegestaan, maar kennen geen specifieke voordelen meer. De Raad acht het van groot belang dat de geldstromen van non-profit en profit activiteiten op een transparante wijze van elkaar worden gescheiden. Profit activiteiten mogen alleen worden verricht wanneer ze geen onaanvaardbaar risicobeslag op het non-profit vermogen leggen. Het toezicht heeft in dit verband een belangrijke taak. De VROM-Raad wil op het gebied van toezicht en handhaving een onderscheid maken tussen verschillende vormen van toezicht:

- het financiële toezicht;
- het rechtmatigheidtoezicht;
- het doelmatigheidtoezicht;
- het doeltreffendheidtoezicht.

Het doeltreffendheidtoezicht behelst het toezicht op de uitvoering van de maatschappelijke opdracht van corporaties. Het gaat er daarbij om de vraag of corporaties in ernstige mate tekortkomen in de maatschappelijke taakvervulling: 'taakverwaarlozing'. Hier zijn maatschappelijke afwegingen aan de orde en het is daarom voorbehouden aan de politiek-bestuurlijke verantwoordelijkheid. Andere vormen van toezicht zijn meer technisch van aard en kunnen verzelfstandigd worden en ondergebracht bij een ZBO (Zelfstandig Bestuursorgaan). Het doelmatigheidtoezicht hoort thuis bij het interne toezicht, de Raad van Commissarissen. Uiteindelijk is de minister verantwoordelijk voor de gehele toezichtketen.

De VROM-Raad refereert een grotere samenhang tussen bestaande wetten boven de toevoeging van een nieuwe sectorale wet. Het refereert geen nieuwe Woonwet, maar het aangeven van het rijk hoe met de bestaande wetgeving en regelgeving de inhoudelijke betrokkenheid van het Rijk bij de lokale opgaven versterkt kan worden.

De RMO heeft zich over dit thema niet expliciet uitgelaten.

THEMA 6 : LANDELIJK GEBIED

Nota Wonen

Fysieke nabijheid wordt in de toekomst steeds minder bepalend in de woonkeuze van mensen, de kwaliteit van de directe woon- en leefomgeving des te meer. Dorpen scoren daarin in het algemeen beter dan de steden. Het wonen in dorpen wordt steeds

populairder, ook door meer grond en woning voor dezelfde prijs. Dorpen floreren door de toeloop van nieuwkomers, maar daarmee dreigt de eigen identiteit verloren te gaan. Door prijsopdriving van de huizen in gewilde dorpen zal voor minder draagkrachtige oorspronkelijke dorpsbewoners het steeds moeilijker worden om er zich te handhaven.

Daardoor dreigen sociale verbanden te veranderen of te verdwijnen. De behoefte aan woningen in dorpen is groot, circa 320.000 woningen erbij tot 2010. Vooral in het noorden is de opgave het grootst doordat daar veel kleine woningen, veelal in de huursector, in een ontspannen markt niet meer in een behoefte voorzien. Het kabinet kiest voor een praktische aanpak om een juiste balans te vinden tussen sociale cohesie en keuzevrijheid. Een aanpak waarin twee doelstellingen met elkaar worden verenigd:

- het behoud of versterken van de sociale cohesie en de eigen identiteit van dorpen, en van bestaande landschappelijke waarden;
- het zoveel mogelijk tegemoet komen aan de grote vraag naar het wonen in dorpen en het landelijk gebied, uitgaande van het beginsel van keuzevrijheid.

Instrumenteel is de inzet mogelijk van de Huisvestingswet en van de contourenbenadering uit de vijfde nota Ruimtelijke Ordening. De Huisvestingswet biedt aan gemeenten de mogelijkheid om (de goedkope) delen van de woningvoorraad bij voorrang toe te wijzen aan de eigen inwoners. De contourenbenadering trekt een lijn rond de dorpen tot waar nog gebouwd mag worden. De overheid bepaalt dan niet langer het aantal woningen dat een dorp mag bouwen. De afweging tussen de twee instrumenten is een taak van de provincie. De sociale cohesie kan ook praktisch worden bevorderd door:

- een sterke inzet door de woningcorporaties, vooral voor ouderen. Corporaties zouden zich bijvoorbeeld kunnen richten op het aanbieden van woonzorg-arrangementen of verzorgen van de openbare ruimte;
- het stimuleren van eigen initiatieven van dorpbewoners.

In de behoefte aan ruime en groene woonmilieus moet in de eerste plaats worden voorzien in en aan de steden, bijvoorbeeld door het transformeren van stedelijke buiten-centrummilieus. Daarnaast moet zoveel mogelijk worden gezocht naar win-win-situaties, door aan te sluiten bij of gebruik te maken van ontwikkelingen in andere sectoren, zoals:

- woningbouw op plaatsen waar bedrijfsgebouwen kunnen worden gesloopt na beëindiging van het bedrijf;
- hergebruik van gebouwen op voormalige instellingsterreinen die hun functie hebben verloren, zoals kazernes, sanatoria of inrichtingen;
- het bouwen in economisch zwakke regio's van nieuwe dorpen met woningen in het topsegment;
- dorpsvernieuwing: het opvullen van lege restuimte in dorpen of het vernieuwen van minder aantrekkelijke centrumgebieden;
- ontwikkeling van nieuwe woon- en verstedelijkingsvormen in de overgangsgebieden tussen stad en ommeland. Vaak rommelige zones die beter ingericht kunnen worden.

Bij de uitwerking hiervan speelt de provincie een belangrijke regisserende rol. In de regiovisie legt zij vast welke mogelijkheden er zijn voor verspreid landelijk wonen en hoe de stedelijke druk op het landelijk gebied kan worden geconcentreerd in bijvoorbeeld hoofdkernen.

Reacties van RMO en VROM-Raad

De VROM-Raad gaat niet in op dit thema. De RMO acht zich onvoldoende deskundig om vanuit het oogpunt van maatschappelijke ontwikkelingen te reageren op een aantal in de nota geschetste dilemma's aangaande het landelijk gebied. In het algemeen waardeert de RMO aandacht voor deze problematiek en kan zij zich vinden in de voorgestelde maatregelen. In het Advies van de VROM-Raad wordt niet specifiek ingegaan op de voorstellen gericht op het landelijk gebied. Mogelijk dat in MO/Samenlevingsopbouw later nog specifiek op dit thema wordt ingegaan en op de reacties van andere adviesorganen.

Bericht Wijkanalyse

Dit jaar stelt het Juliana Welzijn Fonds bijna dertig miljoen gulden beschikbaar. Dat is hetzelfde bedrag als vorig jaar. In 2001 is wederom een budget van een half miljoen gereserveerd voor bezoekprojecten voor ouderen. Nieuw is dat eenzelfde bedrag is vrijgemaakt voor het project Activerende Wijkanalyse. Dit laatste houdt in dat geld aangevraagd kan

worden om onderzoek te doen naar de sociale situatie in een wijk en naar de wensen van de bewoners. Met name dat laatste punt, het omzetten van onderzoeksresultaten in beleid en actieplannen, verdient ondersteuning. Het budget is een kans voor organisaties die wijkanalyse voor het eerst willen gaan uitvoe-

ren en voor organisaties die er wel mee werken, maar willen komen tot een betere vorm.

JWF, tel. 030-656 4524

Milieuparticipatie in hersteduurzaamheid

door Chris Veldhuysen

Een van de essentiële voorwaarden voor duurzame stedelijke vernieuwing is participatie van de bewoners. Verschillende schrijvers (Noot 1) constateren echter dat duurzaamheid als concept en in de uitvoeringspraktijk nog weinig op herstructurering wordt toegepast. Het lijkt wel of duurzaam bouwen, hoogwaardige openbaar vervoersystemen, e.d. alleen in nieuw te ontwikkelen wijken kan worden gerealiseerd. Toch valt er juist in de herstructureringswijken veel 'duurzaamheidswinst' te behalen. Zeker wanneer stevig wordt geïnvesteerd in de participatie van bewoners door aan te sluiten bij hun lokale agenda en hun 'life style'. Een investering die niet alleen tot concrete resultaten moet leiden maar ook de continuïteit voor langdurige ondersteuning moet garanderen. Dit zijn de belangrijkste conclusies van een werkconferentie door het Landelijke Centrum Opbouwwerk, met medewerking van VROM, georganiseerd op 1 november 2000 in Utrecht. Enkele opvallende conclusies zijn in dit artikel verwerkt.

Duurzaamheid en herstructurering

Voor duurzaamheid ligt er een enorme uitdaging in de stedelijke herstructurering. Steeds meer wijken zullen de komende jaren ingrijpend veranderen, zowel in fysiekruimtelijke zin als ook in sociaal opzicht. Ook de economische potenties van wijken zullen beter 'uitgenut' worden. In het begrip duurzaamheid komen milieu, economie en het sociale samen. Herstructurering heeft ingrijpende gevolgen voor wijken, zowel in de stedelijke structuur, in sociale verbanden, in het beheer tijdens het verbouwproces als ook via de enorme hoeveelheden sloopafval die zullen loskomen. Herstructurering biedt dan ook zowel kansen (nieuwbouw volgens duurzaamheidsprincipes, meer aandacht voor groen, water, etc.) maar ook bedreigingen (aanraking van sociale verbanden, sloopafval, overlast, kapitaalvernietiging). Dit rechtvaardigt belangrijke aandacht vanuit duurzaamheid voor herstructurering. Nu is duurzaamheid in zekere zin net zo'n containerbegrip als leefbaarheid. Verschillende partijen met verschillende belangen hanteren hun eigen soms tegenstrijdige opvattingen over duurzaamheid. Voor een deel heeft dat te maken met de nog zeer algemene uitgangspunten van

duurzaamheid. 'Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoefte van de huidige generatie zonder daarmee voor toekomstige generaties de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoefte te voorzien.' (Brundland-rapport (WECD, 1987)). Duurzame ontwikkeling stelt dan ook vier belangrijke eisen:

1. De duurzame ontwikkeling moet houdbaar zijn over de generaties heen (geen afwenteling in de tijd).
2. De ontwikkeling moet houdbaar zijn op mondiaal niveau (geen afwenteling in de ruimte).
3. De ontwikkeling moet zich richten op een rechtvaardige verdeling (geen afwenteling naar zwakkeren in de samenleving).
4. De ontwikkeling moet niet eenzijdig gericht zijn op alleen milieukwaliteit of economische groei of sociaal welzijn. Het gaat ook om de samenhang tussen deze drie peilers.

Herstructurering biedt mogelijkheden om duurzaamheid zowel vanuit de invalshoek milieukwaliteit, economische groei of sociaal welzijn te benaderen. Herstructurering biedt volop kansen op al deze drie peilers 'duurzaamheidswinst' te behalen. Dat is ook de mening van Tjeerd Deelstra, een van de inleiders op de werkconferentie. Tjeerd Deelstra is directeur van het Delftse bureau IIUE (International Institute for the Urban Environment) dat betrokken is bij een Europees programma voor duurzame stedelijke ontwikkeling. Herstructurering moet zich, volgens hem, richten op compactheid en het versterken van economische vitaliteit. Stedelijke concentratie biedt namelijk een aantal milieuvoordelen: teruggewinning en hergebruik, efficiënte collectieve diensten, efficiënt ruimtegebruik, energie efficiency, beperking van het autogebruik, innovatie en gedragsverandering. Het bureau is betrokken bij een grootschalig herstructureringsproject in Schalkwijk in Haarlem. Uit de ervaringen in Schalkwijk wordt duidelijk dat er grote behoefte is aan duurzaamheidsmodellen voor stedenbouw, openbare ruimte en architectuur. Er is een tussenvak aan het ontstaan dat de samenhang tussen ecologische en milieutechnische duurzaamheid, als ook sociaal culturele en economische duurzaamheid inzichtelijk moet maken.

Participatie als achilleshiel

Participatie van bewoners aan duurzaamheid in herstructureringsgebieden lijkt tot nu toe echter een belangrijke achilleshiel. Herstructurering betekent grote veranderingen in de wijk en wie zit er in zo'n situatie nu te wachten op discussies, werkateliers en inspraakavonden over een duurzame inrichting van de wijk. Er zijn, zo bleek uit de werkconferentie, twee ervaringen die daar tegenin te brengen zijn. Het eerste voorbeeld is de Haarlemse wijk Schalkwijk waar zeven jaar geleden bij de eerste plannen voor een duurzame herontwikkeling van de wijk is gekozen. Daarover is al die jaren intensief met de wijk en de bewoners gecommuniceerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de ervaringen van het Delftse bureau IIUE. Een tweede ervaring is het ontwikkelingsprogramma 'Wijken voor Milieu' dat in de periode 1993-1996 door LAMIGO (de landelijke adviesgroep milieugericht opbouwwerk), het Landelijk Centrum Opbouwwerk en SME-MilieuAdviseurs is opgezet en in 1999 is geëvalueerd en waarbij is nagegaan welke initiatieven zelfstandig zijn gecontinueerd (Noot 2) Goed georganiseerde kleinschalige bottom-up initiatieven van milieuparticipatie zijn succesvol gebleken en ook na afbouw van extra financiering toch doorgegaan. De uitdaging nu is om de aanpakken van milieuparticipatie te benutten en uit te bouwen voor meer grootschaliger maatregelen die duurzaamheid en herstructurering met zich mee kunnen brengen. Het 'It Takes Two-Model' lijkt daarvoor goede mogelijkheden te bieden.

Two cases

Case 1: It Takes Two

Het bureau IIUE (International Institute for the Urban Environment) is betrokken bij een Europees programma voor duurzame ontwikkeling. Aan dit programma doen diverse bureaus uit verschillende Europese landen mee. Het IIUE is daarbinnen het kennisinstituut voor architectuur en stedenbouw. Het programma richt zich op wijken in Europese steden als Dublin, Antwerpen, Dresden, Kopenhagen, Barcelona, Verona. In het programma gaat het niet alleen om een technische invalshoek, maar ook om het gebruikersperspectief. Binnen het programma worden beproefde methodieken ingezet en nieuwe

structurering: opstap tot

'tools' ontwikkeld om tot gezamenlijke visieontwikkeling en uitvoering ervan te komen. Methodieken waarbinnen bewoners en gebruikers het voortouw nemen door het maken van een eigen SWOT-analyse. Zij bepalen daarmee de agendasetting. Voor het maken van dergelijke analyses zijn checklisten beschikbaar die ondersteunend werken.

Voor het ontwikkelen van een lokale 'duurzaamheidsvisie' zijn modellen en scenario's ontworpen die kunnen helpen bij het maken van keuzes. Zo zijn er vier scenario's ontwikkeld voor het thema water, vier extreme varianten die uitgaan van a. een technische invalshoek, b. een sociale, c. een bestuurlijke, d. een marktgerichte invalshoek. Een wijk kan nu uit een van de scenario's kiezen op basis van wat in de wijk aan opvattingen gangbaar is, terwijl het eindresultaat, bijvoorbeeld 20% waterbesparing, constant is. Participatie moet in alle fasen van de beleidscyclus plaatsvinden. Voor elke fase zijn specifieke participatie instrumenten ontwikkeld.

Case 2: Participatie in een grootschalige herstructureringsaanpak

Een goed voorbeeld van een herstructureringsoperatie waarin uitdrukkelijk aandacht wordt besteed aan participatie en duurzaamheid is de aanpak van de Haarlemse naorlogse wijk Schalkwijk. De herstructurering van de wijk zo'n zes jaar geleden begonnen en loopt nog steeds door. Vanaf het begin is in de planvorming veel aandacht besteed aan participatie, leefbaarheid en duurzaamheid. Zo is veel aandacht uitgegaan naar de thema's water en verkeer. In de tweede fase staat een duurzame aanpak van woningen centraal. Voor het ontwikkelen van een integrale visie zijn allerlei lokale organisaties uitgenodigd en experts van buiten de wijk. Een van de belangrijkste experts is het bureau The International Institute for Urban Environment (IIUE) van Tjeerd Deelstra. Zij hebben het tweestromenmodel, gebaseerd op het Ecopolis model, geïntroduceerd. In dit model staat de stromen water en (langzaam) verkeer centraal. De Ecopolis-visie van de bioloog Sybrand Tjallingii gaat uit van drie centrale invalshoeken: milieukwaliteit (stromen), ruimtelijk-fysieke kwaliteit (plekken kwaliteit), sociale kwaliteit (participanten).

Naorlogs Schalkwijk

Schalkwijk is een typisch naorlogse stadsdeel. Het bestaat uit vier wijken en deze moesten oorspronkelijk plaats bieden aan 40.000 bewoners op een oppervlak van 730 hectare. De wijk werd al gauw een wijk met concentraties van kansarme groepen in complexen van mindere kwaliteit. Toch kent de wijk een grote groep mensen die zeggen graag in de wijk te willen blijven wonen. Onder de naam Schalkwijk 2000+ is een herstructureringsoperatie gestart die de wijk moet laten concurreren met de VINEX-wijken. Aan dit proces nemen woningcorporaties, wijkraden, bewoners, (nuts) bedrijven, ambtenaren en talloze andere partijen deel.

Ecopolis-visie

Voor de uitwerking van het plan en begeleiding van het proces zijn vier werkgroepen in het leven geroepen waarvan ook bewoners deel uit maken, een werkgroep financiën en drie werkgroepen gebaseerd op de Ecopolis-visie: milieu, ruimtelijke-dynamiek en sociale vitaliteit. Mede op basis van de Ecopolis-visie stelde de provincie Noord-Holland middelen beschikbaar. De drie werkgroepen legden gezamenlijk de aandachtspunten en randvoorwaarden voor het project vast in een Toetsingsdocument. Op basis daarvan is een ontwerpteam samengesteld dat verantwoordelijk is voor het op hoofdlijnen uitwerken van een duurzaam herstructureringsplan. In het Toetsingsdocument is voor Schalkwijk een ruimtelijke strategie vastgelegd met het accent op een duurzame benadering van mobiliteit en waterstromen. Deze strategie wordt wel de strategie van de Twee Netwerken genoemd. Hoewel gestart is met drie werkgroepen is in de loop der tijd gebleken dat de drie werkgroepen niet zonder elkaar kunnen. De werkgroepen zijn dan ook ontbonden en er is gekozen voor een meer integrale aanpak.

Ecologische rekenmachine

Een belangrijk instrument is de ecologische rekenmachine. Nagegaan is welke baten en inverteffecten de plannen zouden opleveren. Zo is expliciet berekend wat er aan OZB-meevallers en kostenbesparing op riolering e.d. te verwachten valt. Het expliciet meenemen van deze effecten, maakt een meer

gewogen afweging van het belang van duurzame maatregelen mogelijk. Het geeft veel meer inzichten in de werkelijke kosten van duurzaamheid. Ook werden met projectontwikkelaars afspraken gemaakt ten aanzien van de verdeling van mee- en tegenvallers in tijd en ruimte.

Bewonersparticipatie

Bewoners zijn vanaf de visiefase betrokken bij de planvorming al konden geen garanties worden gegeven of de visie van bewoners zou worden meegenomen. Deze onzekerheid, het leren omgaan met het ontwikkelen van plannen die gewijzigd kunnen worden werd door bewoners wel als lastig ervaren. Men is gestart met het maken van een uitgebreide fotosessie van de huidige situatie en het daarbinnen aangeven wat vooral de belangrijkste issues zijn voor de bewoners. Een belangrijk onderdeel was het bewonersfestival van drie maanden waar door middel van een prijsvraag bewoners zijn uitgedaagd ideeën aan te dragen voor de aanpak van hun woonomgeving. Dit leverde zeventig bewonersideeën op. Het winnende idee, een kindereiland, zal worden gerealiseerd. De overige ideeën worden zo veel mogelijk geïntegreerd in de planuitwerking. Een goed voorbeeld daarvan is de bouw van een moskee.

B&W hebben zich in 1997, in een vroeg stadium dus, geconformeerde aan de plannen. De gemeente werkt het herontwerp, na besprekingen in de wijk, steeds verder uit. Schalkwijk 2000+ is een complex project met een lange looptijd wat voor bewoners langdurige ondersteuning vraagt. De continuïteit daarin is van groot belang maar kan niet altijd even gemakkelijk worden gerealiseerd. Participatie vraagt om een lange adem, is arbeidsintensief (om veel mensen betrokken te maken en te houden) en vraagt investering in langdurige ondersteuning. Korte en lange termijn resultaten moeten zo dicht mogelijk bij elkaar gebracht worden. Men heeft getracht om de voorgestelde maatregel zo visueel mogelijk te maken: maquettes, foto's, tekeningen. Bewoners gingen steeds mee op rondes door de wijk met interne en externe experts. Ook zijn bezoeken gepleegd aan andere steden om te bekijken hoe daar pleinen zijn ingericht en op basis daarvan zijn

Buurtbeheer Wijk Planetenburt,
Roermond

eigen schetsen gemaakt. Deze vorm van participatief ontwerpen werd meermalen in de procesgang toegepast. Het is een effectieve vorm om de interesse in het proces gaande te houden.

De rol van het opbouwwerk

Een belangrijk aandachtspunt was dat in de participatie witte 50-plussers domineerden. Om ook andere groepen (tweeverdieners, allochtonen, kinderen en toekomstige bewoners) erbij te betrekken werden extra en andere vormen ontwikkeld. Het opbouwwerk speelde daarin een belangrijk rol. Tevens fungeerde het opbouwwerk als intermediair in dit proces. Dit had een 'dubbele' rol: enerzijds het ondersteunen en organiseren van de bewonersinbreng, en anderzijds optreden als conflictbemiddelaar tussen verschillende partijen, of als conflict-voorkomer.

Conclusies van de conferentie

Er zijn nog weinig voorbeelden van herstructurering waarbij zeer nadrukkelijk is gekozen voor het realiseren van belangrijke duurzaamheidswinst en waarover met de bevolking uitvoerig is gecommuniceerd. De herstructurering van de Haarlemse Schalkwijk lijkt hierin een uitzondering. Aan de andere kant zien we veel kleinschalige projecten rond milieuparticipatie waarin brede ervaring is opgedaan met allerlei vormen en fasen van participatie. Echter deze ervaringen zijn over het algemeen tijdelijk van aard en hebben geen lange termijn-horizon. Het gaat daarbij om concrete

activiteiten, geen ingewikkelde organisatievormen en veelal ontbreken daarin partners als corporaties, projectontwikkelaars, bedrijven. Ook ligt er belangrijk accent op groen, op de 'aantrekkelijke kanten' van milieu. Er is daarin geen ervaring opgedaan met duurzaam bouwen, met stedenbouwkundige aanpassingen ten behoeve van het terugdringen van automobiliteit en veiligheid. Er is behoefte aan instrumenten en modellen (het tussenvak zoals Deelstra dat noemt) om op lokaal niveau tot visievorming te komen. Breed, integraal, met draagvlak onder verschillende partijen en met inzicht in de kosten en baten van duurzaamheidsmaatregelen. Een dergelijke visie of deelvisie vraagt om een goede organisatievorm, met ruime aandacht voor de proceskant, met ruime middelen en tijd voor het bevorderen en behouden van participatie van verschillende groepen in het gebied.

Kleinschalige experimenten en projecten moeten daarin een plek kunnen krijgen zodat kleinschalige participatie en participatie aan het grotere plan elkaar kunnen aanvullen en versterken. Tegelijkertijd moet binnen de projecten ook kennis en knowhow ontwikkeld worden. Over participatie en organisatie. Maar ook over milieu, duurzaamheid, effecten van maatregelen, het realiseren van gedragsverandering, de effecten van allerlei maatregelen. Een goede vorm daarbij is de ontwikkeling van scenario's en inhoudelijke modellen zoals dat op Europees niveau plaatsvindt binnen het 'It Takes Two-model'. Scenario's die inhoudelijke keuzes en leefstijlen van mensen

en van wijken aan elkaar verbindt. Daardoor kan elke wijk voor zijn eigen aanpak van duurzaamheid kiezen zonder dat aan het eindresultaat afbreuk wordt gedaan.

Noot 1: o.a. drs. J.C. Verdaas en prof. Dr. P. Glasbergen in 'Stedelijk beheer en de duurzame stad' in 'Handboek Stedelijk Beheer', pagina B6a-1.

Noot 2: In het handboek Duurzaam Wijken voor Milieu worden voorbeelden uit te praktijk beschreven en praktische adviezen gegeven. Dit boek is te bestellen bij LCO Zwolle, 038 4232112.

Een verslag van de conferentie en informatie over vervolgvacatures is eveneens te verkrijgen bij LCO-Zwolle, telefoon: 038 - 4232112. Contactpersoon: Gerwine Wuring.

Kiosk

door Jos van Meuwen

Maatschappelijk werk
"Concreet, direct persoonlijk contact met mensen in moeilijke situaties. Signaleren van maatschappelijke misstanden en die aan de orde stellen bij de beleidsmakers. Aandacht voor vragen naar zin en betekenis in het leven. Begrip kweken voor anderen, bij omwonenden en bij professionals. Voor maatschappelijk werkers is het all in a day's work. U heeft een prachtig vak" (Kees Dijkman, hoofdredacteur van **Maatwerk**)

Maatwerk luidt de naam van het vakblad voor maatschappelijk werk dat wordt uitgegeven door de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW) in samenwerking met uitgeverij Bohn Stafleu Van Loghum. Het blad verschijnt zes keer per jaar. Het thema van het laatste nummer (**december 2000**) is 'samenwerking in de buurt en de rol van maatschappelijk werk daarin'.

Het maatschappelijk werk participeert steeds vaker in lokale netwerken op buurt- en wijkniveau en wordt daarmee partner in een multidisciplinaire aanpak van sociale problemen in wijken en buurten. Maatwerk stelt de vraag aan de orde wat de rol van het maatschappelijk werk moet en kan zijn. Projectleider Paul Kagie beantwoordt die vraag op basis van zijn ervaringen met het landelijk project *Heel de buurt*, een gemeenschappelijk initiatief van het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, het Landelijk Centrum Opbouwwerk en FORUM Instituut voor multiculturele ontwikkeling, dat tot doel heeft het bevorderen van lokaal sociaal beleid door middel van een wijkgerichte aanpak. In tien gemeenten, waaronder

Roosendaal, Hoogezand-Sappemeer en 's Hertogenbosch, zijn in 1998 pilotprojecten van start gegaan waarvan het merendeel momenteel meedraait als 'werkplaatsen' voor verdieping en uitwisseling van ervaringen met thema's als 'planning en participatie', 'integraal werken', 'interculturele communicatie' en 'herstructurering en de sociale opgave'. Volgens Kagie valt er een enorme winst te boeken 'door bundeling van krachten, uitmondend in een slagvaardig en krachtig combinatiespel. Dit manifesteert zich in het bij de wortel aanpakken van sociale problemen en een juiste timing bij het pakken van kansen'. Die samenwerking komt echter noch vanzelf noch bij Grote Stedenbeleid-decreet tot stand, maar vraagt voortdurend overtuigen en motiveren van potentiële samenwerkingspartners. Kagie zelf ziet dan ook een wezenlijke rol weggelegd voor het maatschappelijk werk:

"Het zijn de maatschappelijk werkers die bij uitstek contact hebben met de meest kwetsbaren in de samenleving. Maatschappelijk werkers weten als geen ander waar de schoen wringt. (...) Zij zijn gouden bronnen voor ontwikkeling en bijstelling van het lokaal sociale beleid".

Mieke Vergeer schrijft over de rol van het maatschappelijk werk in de buurtnetwerken hulpverlening, waarin interdisciplinaire teams de problemen van kinderen vroegtijdig proberen te signaleren en aan te pakken. Zij citeert een uitvoerend maatschappelijk werker: "Vaak kijken de andere netwerken toch met wat meer afstand naar de ouders, die zien vaak het tekortschieten van de ouders, de niet-

betrokkenheid. (...) Ik vind het mijn taak om daarin wat meer uit te leggen, wat meer achtergrondinformatie te geven, een andere nuance aan te brengen. Dat geeft de andere werkers ook weer openingen".

Henk Geertsema doet verslag van een studiedag van maatschappelijk werkers, wetenschappers, managers, bestuurders, wethouders en beleidsmedewerkers van instellingen uit Zuidoost Brabant over de vraag waar het naar toe moet met het maatschappelijk werk in de 21e eeuwse techno-samenleving. Volgens hem zouden maatschappelijk werkers zich, ook in de samenwerking met andere hulpverleners, nadrukkelijk bezig moeten houden met de 'trage vragen' van hun cliënten, de vragen naar de zin en betekenis van liefde en geluk, ziekte en problemen, leven en dood: "Misschien moet lokaal sociaal beleid daar een speerpunt van maken: niet primair concrete probleemoplossing (...), maar primair de menselijke maat van hoor en wederhoor over de fundamentele bestaansvragen en vragen over de inrichting van de samenleving in de netwerken aan de orde stellen."

Opvoedingsondersteuning en ouderbegeleiding
"Sommige kinderen zijn gewoon lastig, dat heeft niet altijd met de ouders te maken" (Jan Janssens, hoogleraar opvoedingsondersteuning)

In het laatste nummer van **O'25, tijdschrift over jeugd (december 2000)** wordt de opvoedingsondersteuning doorgeleefd. De opvoeder, die zich wil laten bijstaan, kan tegenwoordig kiezen uit een keur aan cursussen: van zingen met de baby in de buik,

babymassage, stap in stap uit, luisteren naar kinderen (Gordon) naar cursussen voor ouders met nieuwtijdskinderen: zeer gevoelige kinderen die ontvankelijker zouden zijn voor het niet-aardse (zie de website van de belangenvereniging: www.nieuwtijdskinderen.nl). De conclusie van het blad: er is sprake van een wildgroei aan cursussen en projecten, samenhang ontbreekt en de resultaten zijn twijfelachtig. Volgens Janssens is certificering geboden.

Integratie stopt niet bij de voordeur

"Een van onze belangrijkste bevindingen is dat de integratie door alle deuren en ramen van het huis doordringt tot de kern van het gezin. Een deel van de allochtone ouders verzet zich tegen deze ontwikkeling. Maar een groot deel doet dat niet en omhelst zelfs tot op zekere hoogte de veranderingen. En als de ouders de voordeur al proberen af te sluiten, dan zijn het de jongeren zelf die hem weer openduen" (Trees Pels)

O'25 besteedt bijzondere aandacht aan de opvoedingsvragen van allochtonen en hun groeiende belangstelling voor opvoedingsondersteuning. Vorig jaar mei zette de Volkskrant boven een artikel over de opvoedingspraktijk van allochtone ouders de kop: *Integratie stopt bij de voordeur*. Terwijl autochtone ouders hun kinderen zouden opvoeden tot autonome volwassenen, zouden allochtone ouders meer de nadruk leggen op conformeren en presteren. Volgens onderzoekster Trees Pels valt het in de dagelijkse opvoedingspraktijk allemaal wel mee met de verschillen. Autochtone ouders vinden het ook belangrijk dat hun kinderen zich conformeren aan bestaande regels en allochtone ouders zien dat in onze moderne maatschappij zelfstandigheid nodig is om te overleven op school en op de arbeidsmarkt. Hoe hoger het opleidingsniveau van de ouders, hoe meer het opvoedingsideaal richting auto-

nomie gaat. Opvallend is dat juist de professionals deze ontwikkelingen nauwelijks bij kunnen houden.

Wie meer wil weten over het hoe, wat en waarom van ouderbegeleiding kan terecht in het blad **Ouderschap & Ouderbegeleiding**, 'een tijdschrift voor de studie van de theorie en de praktijk van ouderschap en ouderschapsproblematiek en ter ontwikkeling van de methodiek ouderbegeleiding'. Het blad wordt uitgegeven door Uitgeverij SWP, Amsterdam en is toe aan de derde jaargang.

Onderwijs en jeugdzorg

Onderwijs & jeugdzorg is het thema van de laatste aflevering van het **Nederlands tijdschrift voor jeugdzorg (nr. 6, 2000)**. Daarin wordt ingegaan op de ervaringen met de zogenaamde

Time-Out-Projecten, die zich richten op leerlingen die niet langer welkom zijn op school. Kenmerkend voor een TOP is dat de school verantwoordelijk blijft voor de leerling, ook al loopt die niet meer rond op school. Projectleider Hans Kruijssen licht de organisatie en inhoud van het Amsterdamse TOP toe aan de hand van de evaluatie van het schooljaar 1999/2000 (*Jeugdzorg als hulpverlener, onderwijs als regisseur*). Verder wordt in het tijdschrift aandacht besteed aan de school-preventie-units in Groningen (*Samen Beter, Beter Samen*), het Consultatieteam Onderwijshulpverlening Haaglanden (*CT-er elke week op 73 scholen*) en de oprichting van het aan het NIZW verbonden Landelijk Centrum Onderwijs & Jeugdzorg. Volgens directeur Dolf van Veen, hij is tevens bij-

zonder hoogleraar Grootstedelijk onderwijs- en jeugdbeleid aan de Universiteit van het Engelse Nottingham, wordt het belang van samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorg momenteel weliswaar 'door bestuurslagen, beleidsregia en uitvoeringspraktijken in de onderwijs- en jeugdsector zwaar onderstreept' maar staat die samenwerking de facto nog in de kinderschoenen. Voor het expertisecentrum ziet hij derhalve een schone taak weggelegd.

Sociale Werkvoorziening *Wordt de cliënt koning? (Els Sol)*

Het zojuist verschenen (dubbel)nummer van het **Tijdschrift voor Arbeid en Participatie (jaargang 22, nr. ...)** is geheel gewijd aan de ontwikkelingen in, het toekomstper-

spectief van en beleidsprioriteiten met betrekking tot de sociale werkvoorziening. Het gaat over marktwerking, maatwerk, een vraaggerichte, individuele benadering en de regierol voor de gemeenten.

Ringen van zorg

De samenwerkende Brabantse Steunpunten Mantelzorg hebben het initiatief genomen om een documentaire over mantelzorg en vrijwilligers te ontwikkelen. Uitgangspunt hierbij is om enerzijds mantelzorgers meer te attenderen op de praktische ondersteuning die vrijwilligers kunnen bieden. Anderzijds om (potentiële) vrijwilligers een beeld te geven van de positie en behoeftes van mantelzorgers, zodat zij hun verwachtingen daarop af kunnen stemmen. De documentaire met als titel "Ringen van Zorg" is gesubsidieerd door de Provincie Noord-Brabant, de Brabantse Raad van Mantelzorgers, Stichting Samenwerkingsverband Vrijwilligers Thuiszorg, het Coördinatiepunt Vrijwillige Thuiszorg Regio Helmond en het Expertcentrum Steunpunten Mantelzorg. De documentaire is een onderdeel van een totaalpakket waarin de video, een begeleidend boekje en een gebruikershandleiding elkaar aanvullen. Het Coördinatiepunt Vrijwillige Thuiszorg Regio Helmond en het Expertcentrum Steunpunten Mantelzorg hebben gezamenlijk de gebruikershandleiding ontwikkeld.

"Ringen van Zorg" schetst in 20 minuten een beeld van wat mantelzorgondersteuning in de praktijk inhoudt, door middel van interviews met mantelzorgers, familieleden, vrijwilligers en vrienden. Het netwerk van informele zorgers wordt uitvoerig belicht, waardoor de onmisbaarheid van deze informele zorg, als aanvulling op de professionele zorg, zichtbaar wordt gemaakt. Mogelijkheden die mantelzorgers hebben om hun netwerk te versterken komen naar voren, evenals obstakels en dilemma's die men daarbij tegenkomt. In het algemeen is de videodocumentaire dus gericht op ondersteuning en erkenning van mantelzorgers en het verlagen van de drempel tussen mantelzorgers en vrijwilligers. De "Ringen van Zorg", het opbouwen van een netwerk om degene die zorg nodig heeft vanwege ziekte of handicap is een moeilijke klus, maar ook noodzakelijk.

Wat we zien in de documentaire is dat een netwerk niet alleen degene die verzorging nodig heeft ondersteunt, maar ook de mantelzorg zelf. De mantelzorg in de video heeft contact met de buitenwereld nodig om uit te rusten, om weer energie op te doen, om niet in een

gat te vallen als straks de zorg wegvalt. We zien de mantelzorg in de video daadwerkelijk "rondbellen" om een "oppas" te regelen voor haar man, omdat ze een avond weg moet. Haar netwerk bestaat uit kinderen, een buurvrouw, de vrijwilliger en vriendinnen. Elk contact van de mantelzorg met een van de mensen uit dit netwerk staat niet op zichzelf, tezamen vormen zij de "Ringen van Zorg".

Bestellen:

Expertcentrum Steunpunten Mantelzorg,
Wilhelminasingel 5,
4818 AB Breda.

Telefoon: 076-5265555

Contactpersonen: Annette Wevers en Jeannette Kamps. Kosten: F 105,- inclusief porto, een handleiding en een begeleidend boekje.

GEZOCHT:

De beste bemoeials van Nederland!

Het Humanistisch Verbond reikt op 16 juni 2001 weer de 'Bemoei je d'r mee'-prijs uit. Vrijwilligers zijn onbetaalbaar, achter de schermen van de officiële economie werken zij aan de kwaliteit van onze samenleving. Het vrijwilligerswerk verdient daarom een hoge waardering. Het Humanistisch Verbond vindt dit werk van groot belang en looft daarom elke twee jaar de 'Bemoei je d'r mee'-prijs uit. In 2001 staat de multiculturele 'Bemoei je d'r mee'-prijs open voor alle vrijwilligersprojecten die bijdragen aan een volwaardig deelnemen van 'nieuwkomers', ouderen, jongeren en gehandicapten in de Nederlandse samenleving.

WAAROM? Omdat de Nederlandse samenleving steeds duidelijker een multicultureel karakter krijgt, waarin echter nog te veel mensen worden buitengesloten omdat ze een andere herkomst hebben.

Voor wie?

Voor de derde keer looft het Humanistisch Verbond de 'Bemoei je d'r mee'-prijs uit. Welke bemoeials helpen mee aan een multiculturele, volwaardige samenleving die open staat voor iedereen? Tot 15 maart 2001 kun-

nen vrijwilligersprojecten meedingen naar de drie hoofdprijzen van 10.000, 5.000 en 3.000 gulden.

De multiculturele prijs staat open voor alle vrijwilligersprojecten die diversiteit doen vervagen en bijdragen aan een volwaardige participatie van 'nieuwkomers' in de Nederlandse samenleving: maatjesprojecten, schoolklassen, actiegroepen, interculturele dialoogprojecten, zelfhulporganisaties, buurtgroepen, telefonische hulpdiensten, bezoekgroepen et cetera.

De projecten moeten worden uitgevoerd door vrijwilligers, maar de begeleiding mag wel professioneel zijn. Niet alleen zelfstandige projecten, maar ook plaatselijke afdelingen van maatschappelijke, levensbeschouwelijke en religieuze organisaties kunnen meedingen. Het is geen voorwaarde om aangesloten te zijn bij een humanistische organisatie. Het Humanistische Verbond laat zich graag verrassen door originele activiteiten die een samenleving bevorderen waaraan iedereen actief deelneemt. De ingediende projecten moeten wel al draaien op het moment van aanmelding: goede voornemens en plannen alleen zijn niet voldoende om in de prijzen te vallen.

Inzendingen

Beschrijf het project zo gedetailleerd mogelijk. Beantwoord in ieder geval de volgende vragen:

- Wat is het doel van het project?
- Hoeveel vrijwilligers zijn erbij betrokken?

- Hoeveel tijd steken zij erin?
- Op welke mensen is het project gericht?
- Hoeveel mensen worden daadwerkelijk bereikt? En wat hebben ze daaraan?
- Wat leren vrijwilligers zelf van het project?
- Op welke manier zal het prijzengeld aan het project worden besteed?

Uit de inzendingen worden tien projecten genomineerd. Daaruit worden drie prijswinnaars gekozen.

De jury bestaat uit:

Roger van Boxtel, minister GSB en Integratie, tevens juryvoorzitter
Ineke van der Wel, voorzitter Humanitas
Louise Groenman, voorzitter Hivos
Liesbeth Mulder, voorzitter Humanistisch Verbond
Remco Nigten, Jonge Humanisten o.v.b.
David Pinto, hoogleraar Interculturele Communicatie

Vragen?

Bel het Humanistisch Verbond, Guillaume Nelam, 020-521.9000.

Stuur uw inzending naar:
Humanistisch Verbond,
ovv Bemoei je d'r mee'-prijs,
Postbus 75490,

1070 AL Amsterdam.
www.humanistischverbond.nl

□

Samenwerken aan sociale kwaliteit

Onder deze titel is op donderdag 15 februari het startschot gegeven van het jaarprogramma van het platform Lokaal Sociaal Beleid Noord-Brabant. De activiteiten van dit platform zijn bedoeld voor bestuurders en ambtenaren van alle 70 gemeenten in Brabant. Het platform is een samenwerkingproject van de VBG (Vereniging van Brabantse Gemeenten), VNG, LCGW-Zuid (Landelijk Contact Gemeentelijk Welzijnsbeleid) en de provincie Noord-Brabant. De provincie tekent tevens voor de financiering van dit project. Het programma- en projectsecretariaat is in handen van Prisma Brabant, de provinciale steunfunctie voor welzijn en educatie in Noord-Brabant.

Het platform heeft als doel om de ontwikkeling van Lokaal Sociaal Beleid in Noord-Brabant te stimuleren en te ondersteunen, onder meer door het mogelijk maken van het uitwisselen van ervaringen en het initiëren van concrete activiteiten. Het project moet een belangrijke impuls geven aan (de ontwikkeling van) het sociaal beleid in de Brabantse gemeenten. Gekozen is voor een tijdelijk lerende organisatie die, op basis van vragen, wensen en behoeften van gemeenten een programma vaststelt.

In het jaarprogramma 2001 zijn debatten, werkbezoeken, leerwerkplaatsen en een interactieve website (www.socialekwaliteit.nl)

opgenomen. De onderwerpen die daarbinnen centraal staan zijn onder meer jeugdbeleid, maatschappelijke participatie, revitalisering van het platteland en sociale veiligheid. Bij de uitvoering van het programma wordt gebruik gemaakt van de kennis en expertise van verschillende provinciale organisaties.

Meer informatie omtrent het platform is te verkrijgen bij Prisma Brabant, tel. 013-544 1440. Vragen naar drs. H. van der Pas (projectleider) of mw. Drs. T. Zijlstra. Email: hpas@prisma-brabant.nl.

□

Lokaal Sociaal Beleid Noord-Holland

Onlangs vond de slotconferentie plaats van het Programma Lokaal Sociaal Beleid Noord-Holland. In het voorjaar van 1999 besloten 18 Noord-Hollandse gemeenten, op initiatief van enkele koplopers, te komen tot een gezamenlijke investering in de ontwikkeling van lokaal sociaal beleid. Zij verenigden zich in een programmacommissie om een Programma Lokaal Sociaal Beleid voor de Noord-Hollandse gemeenten, zowel op inhoud als op het proces van samenwerking richting te kunnen geven. Een eerste verkenning van het thema bracht een schat aan lokale ervaring naar boven, maar versterkte tevens de behoefte aan uitwisseling en verdieping op tal van onderwerpen. Gekozen werd voor een drie sporen programma: een serie lezingen (het Debat), een serie werkbezoeken (de Ontmoeting) en een Werkplaats ten behoeve van de ontwikkeling van lokaal sociaal beleid in de eigen gemeente. Het jaarprogramma werd gepresenteerd tijdens de startconferentie van 22 september 1999. Daarna volgden de activiteiten elkaar in snel tempo op, geïnspireerd en van praktische adviezen voorzien door de leden van de programmacommissie. Debat en Ontmoeting vonden gastvrij onthaal in de verschillende gemeenten. Zestien maanden lang (september 1999-december 2000) werden er in de provincie lezingen en debatten, werkbezoeken aan gemeenten, workshops en conferenties gehouden. Het

Programma Lokaal Sociaal Beleid beoogde: '... een scholings- en uitwisselingsprogramma te zijn voor bestuurders, functionarissen en raadsleden van de Noord-Hollandse gemeenten. Het had tot doel meer zicht en greep te krijgen op het organiseren van sociaal beleid in een steeds veranderende omgeving.' Daarbij werd de programmacommissie ondersteund door de provinciale steunfuncties IMCO en NPI.

De programmacommissie heeft de belangrijkste resultaten van de eigen activiteiten gebundeld en gepubliceerd:

- Eindverslag, conclusies en aanbevelingen van de programmacommissie Lokaal Sociaal Beleid Noord-Holland, december 2000
- Het Debat, verslag van de serie debatten in het kader van het programma Lokaal Sociaal Beleid Noord-Holland, december 2000
- De Werkplaats, verslag van de bijeenkomsten in de Werkplaats voor de ontwikkeling van lokaal sociaal beleid, december 2000.

Op de slotconferentie was professor Jan Willem Duyvendak een van de sprekers. In zijn toespraak besprak hij het 'Achterstallig onderhoud' van het lokaal sociaal beleid. '... jarenlange verwaarlozing van welzijnswerk, achterblijvende middelen voor scholen en gezondheidszorg, publieke schaarste naast soms puijsante private rijkdom – maar het is niet alleen

financiële nood. Ook inhoudelijk hebben sociale vraagstukken tot voor kort niet de aandacht gekregen die ze verdienen.'

En zeker de mensen in de samenleving die het zwakste staan hebben in de afgelopen jaren niet voldoende aandacht gekregen. 'Het vernieuwende van lokaal sociaal beleid is nu juist geweest dat mensen die niet voor zich spreken, actief worden opgezocht; dat mensen aan de praat worden gebracht over wat ze willen, wat ze kunnen, en soms ook wat ze zouden moeten willen. Ook als we het er helemaal over eens zijn dat lokaal sociaal beleid voor iedereen is, dan nog, of juist, moet er aandacht zijn voor de groepen die niet vanzelfsprekend meekomen, niet het hoogste woord voeren. Tegenwoordig heet dat werken met de meeste kwetsbare groepen, welzijnswerk, dat lijkt nu dus een geuzennaam.'

De publicaties kunnen worden besteld bij:

*NPI,
tel. 023-531 9130,
fax 023-531 5553,
Email: npi@npi-nh.nl,
IMCO, tel. 0299-418 700,
fax 0299-418 799. Email:
informatiepunt@imco-nh.nl.*

□

Ver weg én dichtbij

Over hoe ICT de samenleving kan verbeteren

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) heeft begin januari het advies 'Ver weg én dichtbij' uitgebracht. Dit advies gaat over de vraag wat de informatie- en communicatietechnologie betekent voor de stabiliteit van de samenleving, kansen op participatie van burgers en de kwaliteit van het dagelijks bestaan.

ICT kan mensen weerbaarder maken, ontwikkelder, socialer, meer ontspannen. Deze mogelijkheden ontstaan niet vanzelf. De raad benoemt twee groepen voorwaarden die hiervoor van belang zijn: maatschappelijke en digitale voorwaarden. De maatschappelijke voorwaarden betreffen de organisatie van de

publieke dienstverlening, de kwaliteit hiervan is op een aantal punten achtergebleven bij wat elders in de maatschappij standaard is geworden. Het openbaar bestuur en daaraan gekoppeld de openbare dienstverlening zijn toe aan een moderniseringslag. Daarnaast zijn er digitale voorwaarden. Zij betreffen de vaardigheden om ICT te gebruiken en de toepassingen die beschikbaar zijn om de kansen te benutten.

Dit advies dient als leidraad voor initiatiefnemers en uitvoerders van ICT-projecten.

Bestellen:
Sdu Uitgevers,
Servicecentrum Uitgevers,
Postbus 20014,
2500 EA Den Haag
Fax: 070-378 9783
Ver weg én dichtbij,
ISBN 90 1209 0636,
prijs f 51,50.
Ook verkrijgbaar via de boekhandel.

□

Democratie van de grote bekken of ...

leer je wat van het publieke debat?

Nederland debatteert. In zo'n twintig in debat gespecialiseerde centra, in honderden zaaltjes en vergaderkamers, op de opiniepagina's van kranten en weekbladen, in de tientallen praat-, discussie- en debatprogramma's op radio en televisie. Nederland debatteert op uitdrukkelijk verzoek van ministers: over de kennissamenleving, ruimtelijke ordening, het defensiebeleid, ICT en democratie, over vernieuwing van het gemeentebestuur of over het nut van de aanleg van een tweede Maasvlakte. Nederlanders debatteren op uitnodiging van hun gemeentebestuur over de toekomst van hun woonplaats, de inrichting van een nieuwe woonwijk, de opzet van verkeerscirculatieplan of de herinrichting van een plein of van het hele centrum. Burgers mogen mee-debatteren over de ethische problemen van bio- en medische technologie, over kernenergie of over ruimte en landschap in de regio. Op internet kunnen ze 'chatten' met de minister of deelnemen aan debatten over vernieuwing van de politiek.

Dat is maar een greep uit wat sinds een paar jaar het 'Publieke Debat' heet. Sinds de ideo-

logische veren zijn afgeschud is er een onverzagbare honger naar de confrontatie van meningen, standpunten en argumenten van intellectuelen, deskundigen, Bekende Nederlanders en soms ook 'gewone burgers'. Maar hoe verhoudt die debatteerdrijf zich met democratie? Het lijkt zo op het eerste gezicht heel democratisch: brede maatschappelijke discussies, interactieve beleidsvorming, stadsdebatten, dorps- en wijkzelfbestuur. Iedereen kan toch overal over meepraten? Bij nader inzien rijst daaraan twijfel. Hebben mensen gelijke kansen om een debat te initiëren? Kan echt iedereen in een publiek debat van zich laten horen? Hebben deelnemers aan een publiek debat gelijkelijk greep op wat er met de resultaten gebeurt? Nieuwe vormen van participatie scheppen nieuwe ongelijkheden. Informele educatie kan een middel zijn om die ongelijkheid te verkleinen. Dan komen vragen aan de orde als: 'Wat leren mensen die meedoen van een publiek debat en wat willen ze leren om goed mee te kunnen doen? Welke rol moeten politici in een publiek debat leren spelen? Leidt deze nieuwe vorm van politieke en maatschappelij-

ke participatie tot nieuwe ongelijkheden tussen burgers? Welke rol kunnen educatieve instellingen als lokale educatieve centra, volkshogescholen, volksuniversiteiten en educatieve werkers in allerlei maatschappelijke organisaties spelen bij deelname van burgers aan het publieke debat?'

Over de vele vormen van het publieke debat als nieuwe manier van participatie en de voetangels en klemmen daarbij, verscheen zojuist de brochure 'Democratie van de grote bekken of ... leer je wat van het publieke debat?' door Ivo Hartman. Het is een gezamenlijke uitgave van de Beraadsgroep Vorming, de Stichting voor Volkshogeschoolwerk en het Instituut voor Publiek en Politiek.

U kunt de brochure kosteloos bestellen bij:
Beraadsgroep Vorming,
p/a Prisma Brabant,
Postbus 10346,
5000 JH Tilburg.
Tel.: 013-544 1440.

□

Allochtonen best bereikbaar via persoonlijke benadering

Allochtonen worden het best bereikt door een persoonlijke, mondelinge benadering, die uitgaat van hun capaciteiten en niet van problemen. Voor succesvolle participatie van allochtonen zijn zelfredzaamheid en zelfrespect de sleutelbegrippen. Dat blijkt uit het onlangs verschenen boek 'Vraag 't ze persoonlijk. Inspiratiebronnen voor veelkleurige bewonersparticipatie', een gezamenlijke uitgave van het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) en Aedes, vereniging van woningcorporaties.

Het boek bevat een bundeling van projecten waarin allochtonen succesvol participeerden. De projecten, met name leefbaarheidprojecten, werden in 2000 genomineerd voor de IPP-prijsvraag Opvallend Aanwezig. De door

Hansje Galesloot beschreven projecten bieden een veelheid aan ideeën en praktische tips om allochtonen beter te bereiken en hen daadwerkelijk te betrekken bij kwesties die de kwaliteit van leven rechtstreeks raken.

Uit het boek blijkt vooral dat opbouwwerkers succesvol zijn in de benadering van allochtonen. Dat komt volgens de auteur door hun geduldige en netwerkachtige manier van werken. Cruciaal in participatieprojecten is het eigendomsgevoel: van wie is het probleem en de oplossing? Alleen door allochtonen medeverantwoordelijk te maken voor een probleem en daarbij ruimte te bieden voor eigen initiatieven en onorthodoxe oplossingen is er perspectief op echte oplossingen en verbeteringen.

Bij het bereiken van allochtonen kunnen intermediairs een belangrijke rol spelen en soms is een seksegescheiden aanpak gewenst, gezien de spilfunctie van allochtone vrouwen in buurten, zo blijkt uit het boek.

Vraag 't ze persoonlijk. Inspiratiebronnen voor veelkleurige bewonersparticipatie, Hansje Galesloot. ISBN 90-473-392-9.

Prijs: 39,50.

Bestellen: IPP (tel. 020-5217600) of de groep Externe betrekkingen van Aedes (tel. 06-53409967), of via de boekhandel.

□

PON-Jaarboek 2001

Voor elkaar. Zorgen in de moderne samenleving

Welke plaats willen we geven aan het voor elkaar zorgen in de moderne samenleving, hoe waarderen we het en hoe geven we dat vervolgens vorm in organisaties en in onze eigen 'drukkende' levens? Die vragen, zo lang weggedrukt achter discussies die werden gedomineerd door financiële beperkingen en doelmatigheidsmotieven, zijn nog steeds niet beantwoord. Integendeel, alles wijst er op dat het voor elkaar zorgen in een moderne samenleving bepaald niet een vanzelfsprekende zaak is. Dat geldt zowel voor het institutionele veld van de gezondheidszorg, waar mensen nog regelmatig tussen de wal en het schip vertoeven, als voor het individuele zorgen, waar we bepaald niet gemakkelijk een harmonie weten te vinden tussen persoonlijke ambities en steeds indringender wordende zorgvragen. Zorgen heeft in onze moderne samenleving nog steeds een 'status aparte'. En toch staat die bijzondere positie van de zorg ter discussie. Niet voor niets wordt er al weer enige tijd gesproken over 'vermaat-

schappelijking van de zorg', 'community care', 'de-institutionalisering' en 'extramuralisering'. Was niet de bedoeling daarvan dat de zorg juist weer terug zou keren in de samenleving, waar een nieuw verbond zou moeten worden gesmeed tussen burgers en professionals? Wat is daar eigenlijk van geworden en hoe zouden we verder moeten?

Deze vragen heeft het PON voorgelegd aan Gabriël van den Brink en Mia Duijnstea, beiden verbonden aan het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn. Zij tekenden voor het hoofdessay van het twaalfde PON-Jaarboek, waarin zij ingaan op de plaats en betekenis van het zorgen in de levens van moderne burgers. In hun essay formuleren zij een aantal algemene aanbevelingen die erop gericht zijn om burgers en professionals in staat te stellen het zorgen beter 'voor elkaar' te krijgen. Rond dit centrale thema zijn vier interviews opgenomen met mensen die, ieder vanuit een eigen positie, te maken hebben met vermaatschappelijking van de zorg. In een slotbe-

schouwing reageert de redactie van het PON-Jaarboek 2001 op het voorafgaande. Waar Van den Brink en Duijnstea in hun essay het zorgzaam vermogen burgers centraal stellen, gaat de aandacht van de jaarboekredactie, vooral uit naar de bijdrage van de instituties zelf aan het tot stand brengen van de vermaatschappelijking van de zorg. Waarom is het voor sectorale zorginstellingen zo moeilijk om zich om te vormen tot 'community care' instellingen? Waarom gaan de poorten van de algemene instellingen, van voorzieningen en van verenigingen maar zo moeizaam open voor mensen met speciale zorgbehoeften?

'Voor elkaar. Zorgen in de moderne samenleving.' Is te bestellen door overmaking van f 42,50 op postbankrekening 1081447 tnv PON Tilburg, ovv PON-Jaarboek 2001.

□

door Diana van Oort

en

Met Stad en Land biedt MO/Samenlevingsopbouw een rubriek waarin de lezer geïnformeerd wordt over samenlevingsopbouw-relevante nieuwsfeiten uit met name de regionale en plaatselijke (dagblad-)pers. Attenderingen voor deze rubriek zijn welkom: stuur het betreffende (kranten-)knipsel onder vermelding van de naam van het blad en de datum in aan de redactie van MO/Samenlevingsopbouw, Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag, of zet het op de fax: 070-380 9973.

Groningen

Digidak geopend

Zoals wij in nummer 176/177 reeds berichtten, was de gemeente Groningen bezig om dak- en thuislozen een eigen e-mailadres te geven. Het digitale dak boven het hoofd is inmiddels werkelijkheid geworden. Alle honderdvijftig dak- en thuislozen hebben een gratis e-mailadres, waardoor zij voor familie en kennissen altijd bereikbaar zijn. Het project Digidak werd officieel geopend door minister Van Boxtel van Grotestedenbeleid tijdens zijn bezoek aan het Ommelandershuis, een opvangplaats voor dak- en thuislozen, aldus de **Spits van 23 januari 2001**. Volgens een woordvoerder moet Digidak ervoor zorgen dat dak- en thuislozen dankzij een eigen e-mailadres niet meer 'administratief zoekraken' en digitaal contact kunnen houden met het thuisfront. In het Ommelandershuis kunnen ze via een computer surfen op het internet. Eén van de Groningse daklozen bood de minister bij de opening zijn nieuwe visitekaartje aan, met daarop zijn pas verkregen e-mailadres. De minister gaf in ruil zijn eigen visitekaartje, waarop het e-mailadres met de hand moest worden toegevoegd!

Oudemirdum

Zorghuis op maat

Grote toeloop op klein zorghuis Oudemirdum, kopt de **Leeuwarder Courant van 19 januari 2001**. Tussen de pensions en zomershuisjes in Oudemirdum lijkt Bos- en Meerzicht een toeristisch verblijf. De schijn bedriegt, het betreft hier een kleinschalige woon- zorgvoorziening. Ze is tweeënhalve jaar geleden opgezet door twee verpleegkundigen, Anja van Alphen en Bernadette Koot. Ze voelden zich niet langer thuis in de gangbare zorginstellingen waar het almaar sneller en groter moest, en na het zien van een zorgpensioen in het oosten van het land was de keuze snel gemaakt. Ze hadden het geluk

dat ze Bos- en Meerzicht, opgezet voor de verzorging van mensen met psychiatrische problemen, konden overnemen. De bewoners zijn vooral ouderen met lichamelijke of psychosociale klachten. Voor mensen met Alzheimer helpt het dat de voorziening een kleine bezetting heeft. Ze herkennen het personeel en kunnen hun kamer met eigen spulletjes inrichten. Er wordt zorg op maat gegeven. Mensen kunnen zelf bepalen hoe laat ze uit bed komen, en waar ze willen eten. Bij de overname woonden er dertien mensen, na een half jaar zaten de achttien appartementen vol. Door de huidige regelingen kunnen de bewoners van particuliere woonzorgvoorzieningen als die in Oudemirdum geen aanspraak maken op AWBZ-gelden. Wellicht is dit iets dat in de toekomst zal veranderen.

Den Haag

Verstandelijk gehandicapten wijk uit gepest

De criminaliteit en de verloedering die jarenlang de Schilderswijk teisterde, heeft zich verplaatst naar de nabijgelegen Spoorwijk met als triest dieptepunt het wegpesten en beroven van de achttien verstandelijk gehandicapten van gezinsvervangend tehuis Humanitas. De begeleiders hebben daarom bij de gemeente aan de bel getrokken en om maatregelen gevraagd. In een brief schrijven zij dat ze de veiligheid van hun bewoners niet langer kunnen waarborgen en dat een verhuizing naar een andere buurt volgens hen de enige oplossing is om een einde te maken aan de problemen, aldus de **Telegraaf van 11 januari 2001**. In de zeven jaar dat het gezinsvervangend tehuis bestaat, is het regelmatig doelwit geweest van pesterijen. Een wel heel milde term voor poging tot brandstichting, inbraak, bedreiging en beroving van bewoners en personeel, diefstal en mishandeling. De politie wordt meestal gebeld, maar agenten komen vaak te laat, of komen helemaal niet opdagen.

Reacties konden niet uitblijven en de pers liep de deur plat bij Humanitas aldus het **NRC van 29 januari 2001**. De bewoners van de Spoorwijk volgen met afgrijzen de berichtgeving over 'hun' wijk. "Als je de kranten moet geloven, dan is het hier één groot broeinest van criminaliteit", verzucht L. Lausberg, voorzitter van de bewonersorganisatie van de Spoorwijk. "De grootste problemen ontstonden de laatste jaren", vertelt Lausberg, "toen de gemeente begon met de herstructurering van de wijk. Alles ging op de schop. Huizen werden gesloopt. Zwervers, illegalen en criminelen verzamelden zich in de leegstaande panden. Langzamerhand vestigden zich ook een aantal criminele families in de wijk. Bovendien verplaatsten veel criminelen uit andere wijken hun activiteiten naar de Spoorwijk." De agressie tegen de bewoners van Humanitas kwam voor Lausberg als een grote verrassing. "We wisten dat ze wel eens gepest werden, maar dat het zo erg was.... Dat hebben we werkelijk nooit geweten." De meeste Spoorwijkers schamen zich volgens Lausberg dan ook diep voor deze tafferelen. Iedereen spreekt er schande van en een aantal bewoners gaan over tot tegenactie. Ze melden zich als vrijwilliger voor Humanitas en een Marokkaanse vader die al veertig jaar in de buurt woont belde Humanitas op om zijn hulp aan te bieden en samen met andere vaders een buurtwacht te vormen. De verhalen komen los en veel mensen blijken hetzelfde te hebben meegemaakt. Noch de gemeente, noch de politie bleek op de hoogte, terwijl zowel Humanitas als basisschool Jeroen herhaaldelijk aangifte hebben gedaan van de recente vernielingen, pesterijen en berovingen. Directeur G. van Vliet: "De politiekorpsen komen gewoon mankracht te kort om alle problemen op te lossen. Die kun je eigenlijk niet zoveel verwijten, maar ik vind het des te kwalijker dat de politiek deze situ-

atie heeft laten ontstaan. De laatste jaren is het welzijnswerk in de buurt weggesaneerd en het onderwijs en de politie kampen met personeelsproblemen." Verantwoordelijk wethouder J. Klijnsma moet G. van Vliet voor een groot deel gelijk geven. Het is het resultaat van de bezuinigingen van begin jaren negentig. Er komt nu extra geld, maar de bewoners merken er nog weinig van. G. van Vliet ziet de situatie alleen maar verslechteren: meer illegalen in de klassen en veel armoede. Kinderen die de klas in de winter met een enkel T-shirt in de klas zitten. Volgens Wethouder Klijnsma zullen alle betrokkenen binnen afzienbare tijd een gezamenlijk plan presenteren. Voor sommige verstandelijk gehandicapten duurt dit te lang. Ze willen er meteen weg. J. Melief, regiomanager van Humanitas twijfelt nog, maar heeft besloten om vooralsnog te blijven. "Anders zou ik toegeven aan terreur en dat weiger ik."

Leeuwarden

De wijkagent op school

Schoolagenten, als middel om diefstal, mishandeling, pesterijen, vernieling en seksuele intimidatie tegen te gaan. In Leeuwarden zijn sinds twee jaar, na de dood van Meindert Tjoelker in september 1997, vier schoolagenten actief op de zes scholen voor voortgezet onderwijs in Leeuwarden. Ze zijn aangesteld voor een experiment van vier jaar. De gemeente Leeuwarden nam in overleg met horecaondernemers, politie, openbaar ministerie, scholen en wijkorganisaties direct een serie maatregelen om geweld tegen te gaan. Intensief politietoezicht en gedragsregels voor de horeca waren enkele actiepunten uit de campagne. Waarden en normen terugbrengen is het uitgangspunt, aldus de **NRC van 3 februari 2001**. Met veiligheidsregels die onlangs werden gepresenteerd willen gemeente, politie en scholen ook in het voortgezet onderwijs waarden en normen terugbrengen. Spijbelen, pesten, ongewenste intimiteiten, discriminerend gedrag, geweld, wapenbezit, vandalisme, diefstal, handel in drugs, alcohol- en drugsgebruik op scholen wordt niet getolereerd. Grenzen van anderen moeten gerespecteerd worden. Hans Doodkorte, directeur van Montessori, verwacht dat de 'gedragscode' bijdraagt aan een veilig schoolklimaat. "Het voordeel ervan is dat alle 9.000 leerlingen van het Leeuwarder voortgezet onderwijs nu weten dat bepaald gedrag op geen enkele school in de stad getolereerd wordt. Overal gelden dezelfde sancties. Dat schept duidelijkheid." Schoolagenten zijn inmiddels een bekend verschijnsel op alle Leeuwarder scholen. Het zijn ervaren dienders die het merendeel van hun tijd zijn vrijgesteld om op de scholen te zijn. Ze fungeren als aanspreekpunt voor

leerlingen, leerkrachten en ouders, kunnen verdachten en getuigen horen, proces verbaal opmaken en mensen aanhouden. Ook geven ze klassikale voorlichting aan leerlingen. "Je kunt ze beschouwen als wijkagent in de school", zegt burgemeester Loeki van Maaren-van Balen. "Ze voelen zich sterk betrokken bij jongeren, zijn zichtbaar aanwezig en aanspreekbaar bij problemen." De agenten voeren hun gewone politietaken uit. Ze worden door docenten ingeschakeld bij mishandeling, diefstal, maar ook bij verbaal geweld, bedreigingen, pesterijen of seksuele intimidatie. Hans Doodkorte: "Als een leerling ernstig over de schreef gaat, stuur ik hem naar Richard Dijkstra (de agent). Vroeger handelde de school overtredingen zelf af, maar zoals Hans Doodkorte stelt: "Van sommige dingen vraag ik me af of je ze als school moet afhandelen. Een leerling moet beseffen dat hij ook als burger in de maatschappij aansprakelijk is voor grensoverschrijdend gedrag." Een 14-jarige leerling die een ander in elkaar slaat, overschrijdt een grens. "Aangifte doen is een grote stap. Je kunt in zo'n situatie de schoolagent inschakelen als veilige tussenstap. Die zal de dader onderhouden en kan hem direct doorsturen naar het HALT-bureau." Agenten bellen of bezoeken ouders, iets waar docenten geen tijd voor hebben. Door de voorlichting van de agent weten de leerlingen nu dat het ze f 1500,- kost als ze een ruitje ingooien. De school schuift de verantwoordelijkheid niet af. Hans Doodkorte: "Wij blijven verantwoordelijk voor de orde." Richard Dijkstra, de agent, heeft de indruk dat zijn 'geheven vingertje' meer indruk maakt dan dat van een docent. Hij schuwt soms niet een leerling die zich schuldig maakte aan ernstig wangedrag voor het oog van de hele school te laten afvoeren in een politieauto. Straffen vindt hij zinvol. "Ouders beseffen dat te weinig. Een ernstige waarschuwing en een goed gesprek zijn meestal niet voldoende. Leerlingen schatten hun pakkans in. Als die groter wordt, halen ze minder snel iets uit. Ze weten: als ik steel ga ik naar HALT. Word ik binnen een jaar weer gesnapt, dan moet ik naar de officier van justitie en heb ik een strafblad. Dat werkt preventief." Schoolagenten maken de scholen veiliger, aldus Dijkstra.

Den Haag

Nachtpreventie in de Schilderswijk

In de Haagse Schilderswijk draait sinds zes jaar de Nachtpreventie, aldus Beter wonen in Haaglanden, oktober 2000. Schilderswijkers Elly van Houweling en Jannie Lispet stonden aan de wieg van het project. De groeiende overlast van drugsgebruikers die zich ophielden in slooppanden was destijds de aanlei-

ding voor het initiatief. Inmiddels heeft men 86 vrijwilligers. Tijdens hun nachtelijke rondes, meestal op zaterdagavond, gaat men als volgt te werk. Wanneer men iets signaleert dat niet klopt, dan waarschuwt men per portofoon wijkagent Hans Rasenberg die altijd in de buurt is. Ellie Houweling: "We letteren vooral op open ramen en deuren. Zelf doen we natuurlijk niets. Het is niet de bedoeling dat we politieagentje gaan spelen." Bang zijn de vrijwilligers van de nachtpreventie nooit. Jannie Lispet: "Ben je gek. Er is geen veiliger wijk dan de Schilderswijk om 's nachts over straat te gaan. De mensen hier zijn zo nieuwsgierig, als er maar even iets gebeurt, bemoeit iedereen zich ermee." Het project is in meerdere opzichten een succes. Jannie Lispet: "De sociale controle moest weer terug in de wijk komen. Mensen moeten elkaar er bijvoorbeeld op aanspreken als ze een dag te vroeg de vuilnisbak buitenzetten. Dat bereik je door het goede voorbeeld te geven." Een ander positief effect is dat de integratie tussen allochtone en autochtone wijkbewoners is versterkt. Niet alleen buurtbewoners van Nederlandse komaf lopen de ronde, ook Marokkanen, Turken en Hindoestanen doen mee. Het succes van de nachtpreventie is ook in Brussel doorgedrongen. Het gevolg was dat de subsidieaanvraag voor f 300.000,- werd gehonoreerd. Daarnaast mochten de nachtwakers onlangs ook de gemeentelijke Gulden Klinker van f 8.000,- in ontvangst nemen.

Luntenen

Met God en zonder drank in een viersterrenhotel

Hotel Belmont van het Leger des Heils ontving op de Veluwe een keur aan gasten, aldus **De Haagsche Courant, 23 december 2000**. Een groep ex-verslaafden of een groot bedrijf dat een congres organiseert, iedereen is welkom. Het hotel dat inmiddels vijf jaar bestaat is eigendom van het Leger des Heils, dat op deze plek al ruim zestig jaar een kampeerplaats, later uitgebreid met een herberg voor groepen, exploiteert. Het hotel is rustig gelegen aan een landweggetje een kilometer of twee buiten de bebouwde kom en oogt zoals men van een viersterrenhotel verwacht. Het complex is ruim opgezet, met veel zitjes, drie bars, vijftig goed verzorgde kamers met eigen faciliteiten, een balie die 24 uur is bemand en een eigen restaurant. Op het eerste gezicht een hotel als vele anderen. Maar er is een verschil. In het hotel wordt geen alcohol geschonken en de gasten variëren van zakenmensen en congresgangers, tot gasten met een sociale indicatie die een aangepast tarief betalen, zoals afgekickte verslaafden, individuele ouderen die van een AOW-uitkering rond moeten komen en

ouders met kinderen die onder toezicht van de kinderbescherming staan. Het geld voor een betaalbare vakantie voor deze groep komt van de winst die men maakt en van de Stichting Welzijns- en Gezondheidszorg van het Leger des Heils. Van de 24.000 overnachtingen vielen er vorig jaar bijna 5.000 in de categorie 'sociale overnachtingen'. Deze gasten komen op verschillende manieren bij Belmont terecht. De welzijnstak van het Leger des Heils is de belangrijkste toelevancier, naast verwijzing door sociale diensten. De verschillende populaties die het hotel bevolken doen dit in opperste harmonie, zonder dat in principe iemand weet hoe hoog de verschillende rekeningen zullen worden.

Dordrecht

Werkaamheden hospice gestart

Een waardige plek bieden om in alle rust de laatste levensfase door te brengen. Dat is, aldus Het Nieuwsblad voor Nieuw Krispijn december 2000, de opzet van oparan hospice de Patio. In het vroegere zusterhuis van Thureborgh wordt druk getimmerd aan de verbouwing van de kamers tot een hospice dat plaats zal bieden aan zes gasten. De Patio maakt deel uit van het Spectrum, een overkoepelende organisatie waar ook verpleeghuis de Sterrenlanden en verzorgingshuizen Thureborgh en Vreedonk onder vallen. De Patio gaat functioneren als zelfstandig onderdeel van Het Spectrum en wordt geleid door een aantal coördinatoren. De verzorgende taken worden uitgevoerd door mensen van de thuiszorgorganisaties uit de regio. Iedereen die zich in de laatste levensfase bevindt is straks welkom. Zij kunnen door huisarts, thuiszorg of ziekenhuis worden aangemeld wanneer de verzorging voor de familie te zwaar wordt, de woning niet geschikt is of er geen familie meer is. De Patio biedt dan een rustige omgeving waar de gast centraal staat. Bij drie van de zes kamers komt een logeerkamer en een badkamer, zodat familieleden van de gast kunnen logeren. Er komt ook een keuken en een huiskamer. Het geld is bijeen gebracht door sponsors, fondsen, donaties van de gemeente en zorgverzekeraar Trias. Voor de inrichting zijn schenkingen gedaan in de vorm van goederen door de plaatselijke bedrijven. Een belangrijke taak bij de verzorging van de gasten is weggelegd voor vrijwilligers. Zij maken het mogelijk dat er 24 uren mantelzorg verleend kan worden. Met alleen inzet van professionele krachten is dit niet mogelijk. Vrijwilligers hoeven geen achtergrond in de zorg te hebben, en krijgen scholing en begeleiding om aan te eisen te kunnen voldoen. De taken kunnen variëren van het verzorgen van maal-

tijden, koffie, thee, kleine hand- en spandienen en een praatje of gesprek.

IJsselstein

Bemiddeling voor ruziënde burens

Om burenruzies in de kiem te smoren, wil IJsselstein in maart beginnen met het project buurtbemiddeling. Daarbij gaan vrijwillige bemiddelaars contact leggen met klagers en veroorzakers van overlast, aldus het **Utrechts Nieuwsblad van 6 januari 2001**. Dat contact moet leiden tot een gesprek tussen beide moepanden, begrip voor elkaars situatie en uiteindelijk een oplossing van het broedende conflict. "Een gebrek aan communicatie is eigenlijk altijd de bron van een burenruzie," zegt Jacqueline Molter, projectleidster van het vier jaar geleden in Rotterdam gestarte project buurtbemiddeling.

Molter werkt in de Rotterdamse wijken Nieuwe Westen en Schiemond. De bevolkingssamenstelling is niet te vergelijken met die in IJsselstein, aangezien in het Nieuwe Westen 80% van de bewoners allochtoon is. De aanpak zal echter niet veel afwijken van die in Rotterdam. "Wij zorgen ervoor dat ons team van bemiddelaars een afspiegeling is van de wijk. Dat neemt niet weg dat je dezelfde criteria zult hanteren om te beoordelen of een conflict in aanmerking komt voor buurtbemiddeling. Zo nemen wij geen zaken in behandeling waar sprake is van wapens, bedreiging of een aangifte bij de politie. Ook bij de werving van vrijwilligers zal de aanpak vergelijkbaar zijn. Die mensen moeten over bepaalde kwaliteiten beschikken. Ze moeten goed kunnen luisteren, in staat zijn zich onpartijdig op te stellen." Molter heeft veel waardering voor de vrijwilligers. "Het is toch bijzonder dat mensen ervoor kiezen zich in hun vrije tijd bezig te houden met de problemen van andere mensen. De drijfveer is vaak een hang naar vroeger, toen mensen elkaar gewoon groetten op straat."

Het slagen van buurtbemiddeling valt of staat met je netwerk. "Een waterdicht netwerk is een absolute voorwaarde. Je moet voorkomen dat je in het vaarwater van de woningbouwvereniging, de politie of van het maatschappelijk werk gaat zitten. Daarom moet in de beginfase vooral veel aandacht worden besteed aan voorlichting. Daarmee zorg je dat alle instanties weten dat je er bent, precies weten wat je doet en ook weten wat je niet doet. Zo moet je er voor waken dat mensen niet langs allerlei instanties lopen te shoppen om hun probleem opgelost te krijgen. Ook moet je voorkomen dat je de dumpplaats wordt voor alle problemen waar anderen geen raad mee weten. Doelstelling moet zijn dat je door vroegtijdig ingrijpen andere instanties ontlast." Niemand

zit te wachten op ruzie met de burens. Het is aan de vrijwilliger om samen met de mensen een oplossing te zoeken. "Bijna altijd blijkt ook dat niet zomaar één partij als dader en één als slachtoffer is te bestempelen.

Absolute voorwaarde is dat klager en veroorzaker met elkaar aan tafel gaan zitten. Willen ze dat niet, dan houdt het op en is er voor ons geen taak meer. In die gevallen zal de woningbouwvereniging of de politie het over moeten nemen. Wat bij ons ook regel is, is dat die gesprekken altijd op neutraal terrein plaatshebben, op ons kantoor dus. Het leggen van contacten gebeurt ook altijd in duo's. We gaan niet mensen alleen naar een adres sturen waar een probleem is, dat is te riskant." Het Rotterdamse buurtbemiddelingsproject vraagt van klagers altijd het nodige aan eigen initiatief om te proberen een probleem eerst zelf op te lossen. "We kunnen tips aandragen die tot een contact tussen beiden kunnen leiden. Lukt dat niet, dan gaan de bemiddelaars een actieve rol spelen."

Cursus 'Mediation' binnenkort van start

De cursus in het gebruik van mediërende methoden ter bevordering van sociale zelfredzaamheid van burgers, is bestemd voor politieagenten en opbouwwerkers die samenwerken in buurten en wijken en geregeld te maken krijgen met spanningen tussen bewoners onderling en tussen bewoners en instanties.

De cursus wordt aangeboden door de Hogeschool Utrecht, studierichting Integrale Veiligheidszorg in samenwerking met de Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie en het Landelijk Centrum Opbouwwerk.

De aanleiding voor de cursus is het landelijk experiment: Veiligheid door het vergroten van zelfredzaamheid middels de inzet van een koppel bestaande uit een politieagent en een opbouwwerker.

Tijdens dit traject werd duidelijk dat bewoners stelselmatig uitgedaagd moeten worden om problemen zelf aan te pakken. Omdat er veel druk op koppels wordt uitgeoefend door zowel de bewoners als de externe omgeving om problemen voor hen op te lossen is gezocht naar methodes die behulpzaam zijn bij het vinden van de juiste mix van 'sturen' en 'overlaten'.

Een handreiking in het vermogen om oplossingsgericht te zijn zonder zelf al te zeer deel van die oplossing te worden.

Een van de methodes is 'Mediation'. Een manier van conflictoplossing die in Nederland vooral in de alternatieve rechtspraktijk ingang heeft gevonden en de laatste jaren ook opgeld doet bij burenbemiddeling.

Dergelijke methodes zijn tijdens het experiment omgezet naar de opbouwwerkpraktijk. De resultaten daarvan zijn neergelegd in het praktijkcahier: "Opbouwwerk-bemiddeling" (verkrijgbaar bij het Landelijk Centrum Opbouwwerk).

Omdat het werken met mediërende technieken een bezigheid is die een zekere oefening en mentale instelling vereist bieden wij opbouwwerkers en hun partners vanuit de politie deze cursus aan. Een cursus die een basis geeft in het hanteren van mediërende methodes in een open setting van buurt, straat en plein.

Voor wie:

De doelgroep is de opbouwwerker of jongerenopbouwwerker en een partner vanuit de politie. Wij willen juist dat koppels die samen in een buurt optrekken zich aanmelden. De specifieke combinatie van beide professies heeft veel potenties en in de cursus willen we daar aandacht aan schenken.

Opzet van de cursus:

De cursus omvat twee blokken van twee dagen

In het eerste blok wordt kennis gemaakt met de basis van 'Mediation'. Er wordt kennis genomen van de theorie achter 'Mediation' en er wordt geoefend in mediërende gespreksvoering.

In het tweede blok wordt kennis gemaakt met een mediërende manier om met groepen te werken. Er wordt geoefend met de discussie- en workshopmethode.

Tijdens de gehele cursus wordt aandacht besteed aan de context, wanneer wel en wanneer niet mediërend moet worden opgetreden. Er wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de casuïstiek uit de werkpraktijk van de deelnemers.

Nadere gegevens:

Er kan een keuze worden gemaakt uit twee perioden waarin de cursus wordt gegeven voor de zomervakantie: 30 en 31 mei, 7 en 8 juni.

en na de zomervakantie: 7 en 28 september plus twee dagen in oktober.

Plaats: Politie Opleidingscentrum te Lochem.

Kosten: F 1250, per persoon. Max. deelname 8 koppels.

Docenten, Bert Lapoutre en Rienk Wielinga (Hogeschool Utrecht)

Nelleke Toenders en Reint Meijer (SMVP/LCO).

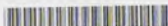
LANDELIJK
CENTRUM
OPBOUWERK

SMVP

STICHTING MAATSCHAPPIJ
VEILIGHEID EN POLITIE

Hogeschool
van Utrecht

Programma en
aanmeldings-
formulier:
Hogeschool Utrecht
Dhr. T. de Hoon
Heidelberglaan 7,
Postbus 85397,
1508 A J Utrecht.
Telefoon: 030 2529818.

HSA001000166
178
Tijdschriften MO